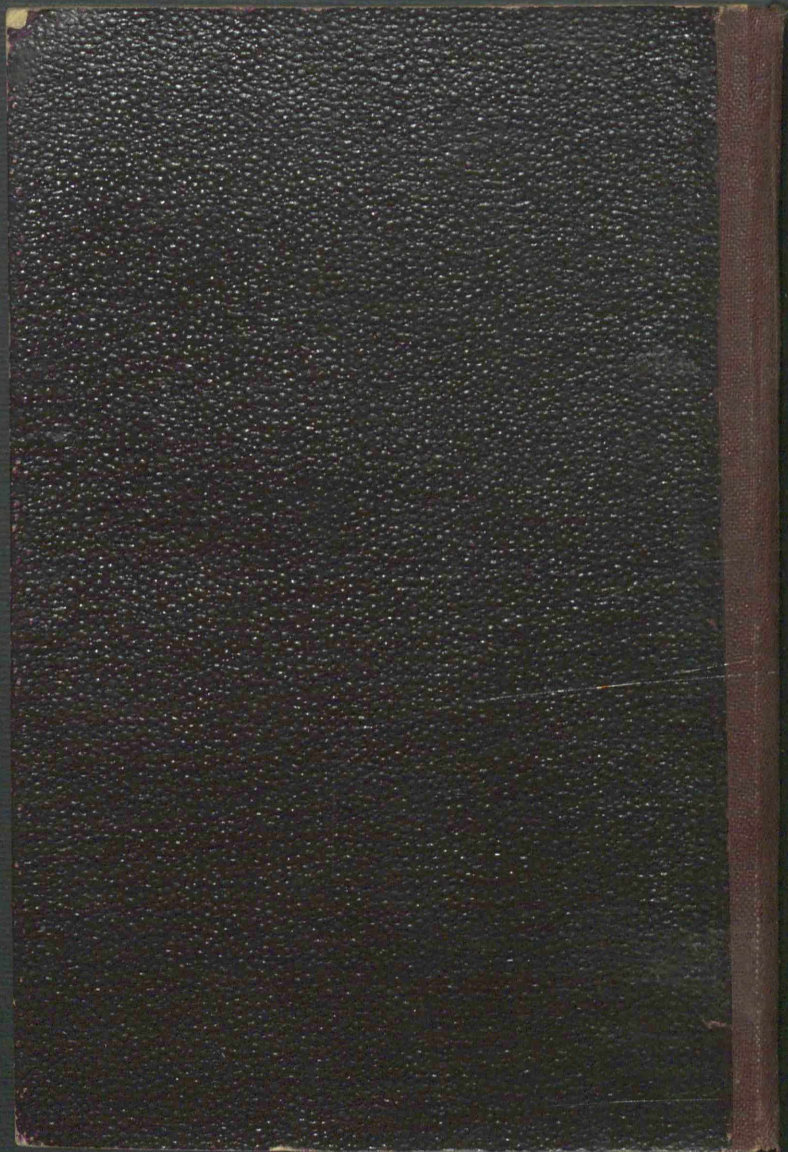

B

749.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 749.

קונטרס

מהגאון הגדול מוהר"ר ולק כ"ץ ז"ל בעל הסמ"ע

בו ימצאו מן כמה עניני אסורים אשר העם נכשלין בהם והיה מפקח בהם הגאון בבית ועד הוא מקום קיבוץ חכמים המה ראשי ישיבות דש"ל ארצות מדינות פולין יצ"ו בהתאסף ראשי עם יחד בשנת ש"ס"ז לפ"ק. כמו שיבואר לקמן בדברי הגאון בסוף הקונטרס ואיון ותיקן ולימד דעת את העם הדרך אשר ולכו בה בפרט באיסור ריבית נכשלין כמה בעלי משא ומתן שאינם בקיאים בדינים שרובם לא יעלה על דעתם שיש איסור ריבית במשא ומתן שלהם כגון כשעושים מקח על איזה סחורה להעמידה לזמן פלוני וכיוצא בו כמה וכמה דברים וביאר הכל הגאון באר היטב בדרך קצרה להמוני עם וגם בדרך ארוכה ולרוב התועלת הן להמוני עם הן ללומדים מופלגים אשר ימצאו מרגוע לנפשם בחידושי דינים שהמציא הגאון הנ"ל ובפוליו וראיותיו מתוך הש"ס והפוסקים וגם לאפרושי מאיסורא הדפסנו אותו לזכות את הרבים ונוכח למה שאמרו חז"ל כל המזכה וכו' וזכות הגאון יעמוד לנו ונוכח לביאת הגואל במהרה בימינו אמן :

ק ר א ק א

בדפוס של יוסף פישער (גראַדגאססע 62).

שנת תרנ"ד לפ"ק.

KRAKAU

Druck v. Josef Fischer. — Verlag von Abr. Hochman.

1894.

מכתב תעודה.

מכבוד הרב הגאון המפורסם בנש"ק וכו' מו"ה מאיר כ"ץ
ראפפורט נ"י רב"ד דפה מלפנים אבד"ק לוקאווא יע"א.

בעזה"י.

כן בא לפני האברך המופלג בחורה ויראה עהוריה מו"ה אברהם שלום האכמאן כ"י.
והליע לפני כי על דעתו להעלות על נזבח הדפוס את הספר „קונטרס הסמו"ע",
ולחדש אורו, כי זה כמאה שנים שלא נדפס, ורבים יבקשוהו. ע"כ באתי עם הנוכחי לא
להיות כשר המסכים כי מי לא ידע פרשת גדולת המהכר והחיבור. אמנם מערתי בזה
לבקש מאת אחב"י עהורי לב, לקרב את האברך המופלג המו"ל כ"י בכל האפשר. ולקחת
מאתו את הקונטרס בכסף מלא, וימלאו בזה כפלים לחושיי, בהביאם ברכה לביהם
ספר יקר הערך ונעט הכמות ורב האיכות, ולדקדק יחשב לנו, לחזק בזה ידי המו"ל כ"י.
אשר חלי הזמן כגעו בו. והוא מגורש ממדינת סולין. ומתגורר פה"ק בלי משען ומשענה,
ומהראוי לעמוד לעזרתו. כי הוא צר אבסן ובר אוריין. זכות המלוה יגן עליכם
כלפנים עפום, כנפש המעטיר כו"ח פה קראקא י"ב אדר שני תרנ"ד.

מאיר כ"ץ ראפפורט מלפנים אבד"ק לוקאווא יע"א.

מכתבי תעודה מגאוני זמנינו שליט"א

בעזה"י

ב"ה

הנה יד שלוחה אלי מנחת הרבני המופלג
 מו"ה אברהם שלום כ"י המחנורר כעת
 בעיר קראקא ובו כתוב לאמר כי נדנה רוחו
 להעלות על מזבח הדפוס קונטרס הסמ"ע אשר
 זה יותר מנחתה שנה שלא נפתח אורו ורבים
 יחפשוהו כמעטונים וביקש מעמדי לתמוך בימינו
 לאסור איסר לכל ירוס איש ידו לחזור ולהדפיסו
 עד אשר ימכור הוא את שלו ולאשר אמר כהלכה
 וע"ז נאמר חרור משיג וכו' לכן באתי כמזכיר
 גדול האיסקור ושארית ישראל לא יעשו עולה לכל
 יהי' שלוחי מלוה כיוזקין ולהשווע יועם. וכל
 חפונה כי כל אוהבי פוסי' יתמוכי בימין המדפיס
 הלז להביא ברכה אל ביתם ולקנות הספר הקדוש
 בצחיר אשר ישית עליהם :

אגב

אכתוב צו"ש הסמו"ע בדין נדויות חתנים
 המבואר בסי' קע"ו דבזה"ז לא סגי
 בזה שמתנים קודם כתיבה לחופה אלא לריך
 להתנות בעת התנאים שאז חל החיוב של נדויות
 וראיתי בכל"י שם שכתב להיפוך דבזה"ז חיוב
 התנאים הוא רק משום בושם ועקמו"ע סי' רמ"ה
 ועיקר החיוב בתנאים אחרונים בשעת חופה ע"ש
 אבל לפי"ש בחשו' ח"ס חא"ע סי' קל"ה דאם
 נכתב בתנאים לשון התחייבות הוא קצין מועיל
 וא"ל להכפיל בתנאים אחרונים ע"ש וכ"ה בחפארת
 לבי חא"ע סי' ע"ז ומשובח כפש סי' ע"י (וע"ע
 בשו"ת רח"כ ח"מ סי' ע"י מ"ש בזה ולה"ב
 שכתו"ם צ"מ סי' י"ב) א"כ לדקו דברי הסמו"ע
 וע"ע בשו"ת גא"י חיו"ד סי' ק"ו מ"ש ע"ד
 הע"ז בזה. ומ"ש הסמו"ע בדין המבואר סי' קע"ג
 כ"א שס"א שס"א שס"א שס"א שס"א שס"א שס"א
 כהד"א חין היתר אלא במעלהו מעט והביא שס"א
 ח"א דהיינו עד חומש מלגאו והוא דה
 רח"א רח"א יעוין בחשו' רלכ"ח סי' ע"י שס"א
 סו"ג כרעה החכם הכ"ל וע"י שעריריעה
 שס סק"ו בזה. וע"י צ"י שס"א הרמב"ן ובעה"ה
 דדוקא אס אינו מעלהו אלא כפי מקח
 שדרכו השנים רלכ"ב הרי ניכר לכל ואסור —
 ובנו"ש הרמ"א ס"ג דקודם שנגמר

בשרתי לרק מנחת הרבני המופלג
 מו"ה אברהם שלום כ"י
 כי יש את נפשו לחדש פני הקונטרס על
 הלכות רבית מנחת הכהן הגדול מנחת
 גאון עזינו ומאור עינינו בעל
 הסמ"ע ז"ל. וזה יותר מנחתה שנים
 אשר נרפס באחרונה בעיר שקלאו.
 וכמעט כבר ספו תמו החיבורים האלו
 ולא ימלאון חף אי בעיר. וע"כ נפסי
 יודעת מאד כי הלומדים והמורים
 יששו וישמחו בהגלות נגלות הקונטרס
 הכ"ל מנחת אבי המורים והשופטים
 ז"ל. וע"כ נמנחתי לשאלת הרבני
 המו"ל הכ"ל כ"י לשחר פני כל יודעי
 ומכירי לתמוך אותו לזמן חשיג ידו
 להוליא מנחתו הטובה לפעולה אדם.
 ולבי ככון בעזה כי לא יזיר איש
 להשיג גבולו ולהדפיס הקונטרס עורס
 ימכור הוא את אשר הוליא לאור לכל
 ייגע לריה ח"ו ושארית ישראל לא
 ישלמו רע תחת טוב ויגמלוהו כלדקו.
 דברי הבעה"ה משערנאוויטץ יוס"א
 י"ע אר"א ח' תרנ"ד לפ"ק.

בנימין ארי הכהן ווייס

אב"ד דק"ק הג"ל והגליל.

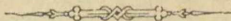
מכתבי תעודה מגאוני זמנינו שליט"א

הנקח אס א"ל אס הפרע לי עכשיו יי אסור ליקח אחר זמן י"ב ע' פנ"א ח"ב ס' ח' באולע השו' דמ"ו יוכל הנוכר לבעל הנקח אס אינו כותן לו כפי שהתנה וע' רש"ס יו"ד ס' ק"ט ולח"ו וזל"ו רפ"ח מנלוה ונח"א ה' ריבית ס' ל"ז וע' השו' ר"ו שיק ס' קס"ג קס"ד במה שהמנהג בין הסוחרים להתנות הפרש בנקחים בין מוזמן להקפה וכוחבין כן בהעאריף שאין בזה שום היתר רק כשיאמר הקונה בפני עדים שאין דעתו לזכות בהנקה רק כנוטל עסקא וש"ע וסיים שאלה לפרסם וגם אס אין הנוכר נוסכים אין כאן איסור ריבית יעו"ש ולפ"ז ה"ה אס הנוכר מתנה כן בפני ב' עדים שבכל הנקחים הוא נכוין שלא לסקנות רק בתורת עסקא יש ללמד שאין כאן איסור ריבית ול"ע. והעולם נכשלים בזה ואין איש שם על לב :

והנני חותם בזכרה יברך ד' חילו ופועל ידיו ירלה זכות רבינו בעל הסמ"ע יגן על כל הנתנדבים לקנות האחרת היקרה — יום ה' כ"ג אדר שנת "נחמת ליון" פה ברעזאן :

חק' שלום מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל.

בעהמח"ס משפטם שלום ודע"ת וגילוי דעת.

איסור השגת גבול ידוע ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייע.

להתודע ולהגלות

כל ונקום שנזכר שם עכו"ם וז"ל וכדומה הכוונה בזה על העמים הקדומים אשר ללבא השמים היו עובדים ואת ד' לא ידעו לא כן העמים אשר בזמנינו עובדים לבורא אחד וכוחנים כבוד לתורתו חלילה לדבר עליהם שום גנאי ח"ו :

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

(בענין המאכלות)

השוחטים והבודקים צריכים להיות יראי שמים ויבדקו החלפים היטב ובכ"מ יתמונו נאמנים שיבדקו פחאוס סכין של שחיטה כדי שזיהרו השוחטים בו היטב. גם לבדוק השוחטים והבודקים בכל הגליל אם הן בקיאים כהלכתן ושמוחזקין הן באימון ידיהן. גם ימנו בכל קהלה נאמנים שיבדקו על כמה ענינים שיש לחוש שאלא מהחט ידי הקצבים דברים שאינם מתוקנים ונפרש קצת מהם :

הא' בחתכס חלק הפנים מחלק האחור דרכס לחתוך בשיפוע עד שמצטרפין הבשר שהוא מדובק על הצלע הי"ג לחלק הפנים ואז צריכים לנקר אחת חתיכה בשר המשופע כמו חלק האחור בג' מקומות ידועים למקרי בשר וכמ"ש בהלכות ניקור רי הירש ז"ל :

הב' דרכס לחתוך במקום שכלים הצלעות בשיפוע בצלנקה"ן למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הוי"ך שטע"ל והוא שי"ך לחלק האחור וצריך לנקרו ואין העולם מרגישין בזה. לכן צריכים להזהירם בזה שלא יחטבו כי אם עד סוף העבור שהוא מקום מוגבל ושם והלאה כלל לא :

הג' יש בהמות שיש להם צלעות גדולות שיש בהם מוח בכל ז' או ע"ו ויש בהמות שאין להם אלא י"ג בכל ז' לכן יבדקו הקצבים אחר חזר הכבד כי מהחזר הכבד ולמעלה אין שם חלב ומהחזר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעיין ושאר מיני חלבים ומשם צריך ניקור ומחלב האחור יחב :

הד' אינם נזהרין בניקור הצלקי"ן וגם בניקור ראשים של בהמות דקות שמוכרין אחס עס ז' של חלק הפנים, גם בניקור לשון וטחול :
הה' שלא ימכרו בשר כשר וטריפה על שלחן אחד. כ"א בהפסק מרובה או דבר מסויים מונה ביניהן :

הו' להזהר היטב לבדוק אחריהן שלא יהיו בשר כשר יותר מג' ימים כי אם כאשר נשרה לפחות חצי שעה במים היטב והיינו שיחתוך הצד אחד לחלק הפנים לג' או לד' חתיכות ויניחם בכלי גדול וישים בכלי מים כ"כ כדי שיכסו את הבשר כולו ולא כמו שנהגין בקצת קהלות להדיחו מעט כי זהו איסור גמור אליבא דכ"ע :

הנשים יהיו זזהרים שישרו וימלחו הכשר בעצמן או משתתף ישראלית ולא שפוחתיהן הגויות כלל. וגם צביסול המאכל יהיו זזהרים כי הרבה פעמים נעשה שהכשילו לצעליהן ושמו דבר איסור בו. וגם תחבו כלי כשר בחלב או איפכא. וגם יש בו קצת ציטול גוים. וגם לא יתנו לשפחה נר של חלב כי אינה זזהרת שלא יטיף על הכלים לכן החרד לדבר ה' יהי זזהר ליתן לשפחתו גוים נר של שעה בשעה שמדיחים כלים של חלב :

יכריזו בכל הקהלות שלא יעשה שום אדם גבינות וחמאה בכפרים למכור ליהודים עד שיבא תחלה לפני האב"ד שלו וחותו הרב יחקור אחר מעשיהו אם הגון הוא ויתן בידו כחוב וחחוס ומי שאינו ידוע ויכר להרב לא יתן לו הרב רשות וגם לא יעשהו שום אדם ביחידות דאי"א שלא יסע ממקום למקום ויהי בלי שמירה ובכל מקום ובכל יריד יבדקו אחר המוכרים היטב אם יש בידם כחב רשות מהרב בצגליל שלו :

יש מקומות ידועים צוואלחיים שגדים שם דגים כשירות וטרפות יחד ובדוק ומנוסה סמולחין ומייבשין אותם יחד לכן צריכים להזהר שלא יקחו מיד כל אדם מאותן דגים היציסים כי אם מאיז ידוע שהגון הוא : שום אדם לא יקבע עצמו לשחית בבתי משחאות של גוים והקובע עצמו לשחית שם הוא בכלל הריקים והסוחזים ולא יקרא בשם רב וחבר ולא יהי לו שום מינוי בקהלה :

(בענין המלבושים. וגם באיסור שעטנז)

מאוד מאוד יבדקו אחר איסור שעטנז שכלים צו טובא ובפרט הנשים בצגדיהן שהופרין השוויי"ף להבגדים עם צנדי פשתן צביניהם מלמטה סמניחין עור וכיוצא בו צביניהם והופרין אותו בתפירה אחת והוא שעטנז גמור : וגם נכשלין מאוד בספראקי"ם שפושין צמדניה זו שהשחי שלהם של פשתן והופרין אותו על בגד צמר, וטייט"ש מכיי"א"ר וכיוצא בו ובפרט צמעטלקי"ם שהגיסם נכשלים בו מאוד : גם צזאקי"ן הגבוהים והקטנים שבהן חושין של פשתן צריך להסירן ולבדוק עוד אחר כמה מיני שעטנז. וגם צריכין לזהר ליתן לחייט חופי קצבוס :

לתקן שלא ילבושו האגסים והגסים צמלבושי הגוים והפריות שזיהגים צעו"ה רק יהיו בני ישראל מצוינים צמלבושיהן :

לדקדק מאוד אחר איסור יחוד נשים הן צעיר הן צנסעס צדך ובדקך לא די להם צסומר אחד. גם לדקדק צסומר שלא יהי גדול או קטן יותר מדאי וכדת. גם צמחזיקי האורנה"א שגדים בכפרים ביחידות ופעמים האים נוסע לכפר אחר והיא גשאתה לצדה צין הגוים וגם הגוים שותין ומשחקין

ומסתכרין בביהם לכן הסכימו ראשי המדינות שלא יחזיקו האורנג"א כי אם שני בעלי בתיים עם נשיהן שידורו אם ביחד :

יתנו לב על מוכרי האחרונים שיבאו זמן מה קודם החג כדי שיוכלו לשלוח האחרונים להורים במרחקים. וימחו במוכרי האחרונים הגרמ"א"ם שמקדימים לבא ביריד יערסל"ב ולוקב"א ולוקחין מהן הקרובים והרחוקים ואח"כ אינם נוחים לב לקנות ולהדר אחר כשירים : למנות אנשי יראי חלקים ומדקדקין שיבדקו ההפליין והמזוזות בכל הגליל : גם ימנו אנשים מדקדקים שיבדקו הסדורים הנדפסים בצל"א"ה וגם בקנה מקומות מעהרין מקרוב באו נדפס בהן דברי מינות וטעיות : גם יתנו לב על השבועות הנעשים ובפרט בצעה שממנים ראשים או שאר מינויים שמשביעין הבוררים והגלוה להם וכמה חילול השם נעשה ע"י זה :

דיני ריבית.

הנה הסכמי לכחוב דיני הריבית צב' דרכים הא' דרך קצרה הן הן הדברים הפשוטים ואין בהם כחובא וטלולא והן ישרו לפני ההגון. ובדרך ארוכה נוסף לתת עעס וראיה לדברינו וגם יתבארנו בו עוד קצת החירים אשר הם נוחים ליודעי דעת והן ימסרו לנאמני הקהלה אשר יתבררו מכל משפחה כמנהג הקהלות הקדושות והם יורו לעס כפי צורך השעה וענין ויסברו להם הענין בעעמו באופן שלא יהי' בעיניהם כחובא וטלולא ויקילו לפי דעתם גם בענינים אחרים ובכן נחיל בדרך הקצרה והי' יהי' עמנו בעזרה. ויאיר עינינו בתורה ויוציאו מאפילה לאורה בגמרא ובסברא :

(א) כל איש ואשה להוי להון ידיע שלא יעשו שום הלואה או שום התעסקות או נתינה על סחורה בענין שיהא לו מעסק ההוא ריוח עכ"פ שזהו ריבית קצונה בהלואתו ויוצא בדיינים אלא צריך להיות קרוב לשכר ולהפסד בשוה. וגם צריך ליתן ללוה או למתעסק שכר טרחו ועמלו אלא שהקילו חז"ל בזה ואמרו שבאם החנה המלוה או נותן עם הלוה או המקבל בתחלת ההלואה או העסק ליתן לו בעד טרחו ועמלו אפי' דינר אי' ונהרס הלואה או המתעסק שפיר דמי :

(ב) ואף אם יאמר הנותן להתעסק בתחלת העסק הריני נותן לך מאה זהובים התעסק בהן למחצית שכר והפסד ואני אוותר נגדך זה שאף אם הרווח יותר מארבעים בכל משך שנה זו הרשות בידך ליתן לי עשרים זהובים וכל המותר ישאר בידך ואם הפסיד יהי' חצי הפסד עלי אפ"ה

קונטרס מהגאון בעל הסמי"ע

אס"ה צריך ליתן לו שכר טרחה דבר קצוב והכי מוכח בדין בגמרא וכמ"ס בפנים ברשות ולא כמו ששמעתי שיש נוהגין להקל בזה :

ג) וצריך ג"כ שיאמין המלוה או הנותן ללוה או למקבל על שבועתו באומרו שהי' לו הפסד או שלא הי' לו ריוח אלא כך וכך ואין להם לבח על הלוה או על המקבל בתחבולות כגון לומר השבע לי בין אשרי ולמנצח בב"ה ברבים וכיוצא בו באופן שימנע בודאי מלשבע ויטעך ליתן לו ריוח או לפחות לא יהי' לנותן או להמלוה הפסד אלא ישבע לו שבועה חמורה בנק"ח או לפעמים בפתיחת ח"ה וכדין שבועת השוחפין שמחמירין בה לפעמים לפי הענין : נחמד הלוה או המקבל צעונו שיסבע לשקר אזי ימנע מחללה ולא יעשה עמו הלוהה או העסק :

ד) וגם צריכין שיהיו ענינים הללו מבוארין בשטר הלוהה או העסק אך שקבלו למחצית שכר והפסד ושנתן לו שכר עמלו ושהאמינו על שבועתו. ואם ממרמ"י הוא יכתוב ע"ג הממראמ"י קן וידעו ויבינו זה הלוה והמקבל :

מיהו אם אינו רוצה לנלות זה להלוה או להמקבל שהי' נאמן בשבועה יכול להסחיר ממנו הדבר אבל עכ"פ יסכים בדעתו להאמינו בשבועה כשהיו חלוקים ביניהם :

ה) ואם אינו רוצה הלוה או המקבל או הנותן לקבל עליו אחריותו דחיי הפסד בכל משך שנה יכול לעשות עמו בדרך זה שיחנה עמו בתחלת העסק ויאמר הריני מוסר בידך מאה זהובים והחעסק בהן על אחריותי גניבה ואבדה ואונסין עד שחעלה מהן ריוח דרך משל עשרים זהובים ויתן לו על זה שכר עמלו שלא יהא כריבית מוקדמת ומשם והלאה ישאר הקרן והריוח בידך עד כלות השנה מהיום על אחריותך וגם כל הריוח שיעלה מהן יהי' בידך עד כלות השנה ואם ירצה יקח מידו ד' זהובים ריוח מיד כשהריות ד' זהובים ויחעסק בקרן לבד לזורך הלוה או המקבל שהרי כבר נתן לו שכר עמלו :

וה"ה איפכא דיתעסק תחלה הלוה או המקבל על אחריותו ועושהו עד שיעלה לסך מה שמתנין ביניהם ואח"כ יקח אותו מהעסק או הלוה אוהו ריוח ומהעסק מכאן ואילך בהקרן לבד טובת המלוה או הנותן עד כלות השנה על אחריותו ועושהו ונותן לו בשבילו שכר טרחה שלא יהי' בו ריבית מאוחרת. וגם יאמין ללוה או למקבל בשבועה באומרו שלא הי' לו ריוח או כמה הי' או הי' בו הפסד. וה"ה שיכולין לומר להלוה או להמקבל עסוק בחצי שנה הראשונה מהיום על אחריותי ועושהו ובחצי שנה השני עסוק על

על אחריותך ועובדך או איפכא ויתן להם שכר עמלו ויאמיץ בשבועה
כמצד לעיל :

ו) והסותרים בידידים שכבר קנו הסחורה ואח"כ לוקחין מעות לא יפה
הן עושין וכשאירע כן צריך להקנות להם הסחורה בק"ס
או בנשיכה או בהגבהה או בדרך התגרים לפי הזמן ולאחר שקנה ממנו
הסחורה יתנו לו בעסקא אבל נתינת המעות לא מהני לקנות הסחורה כי
המעות אינו קונות. ולפעמים אין לסוחרים שום סחורה במקום הלואה כי
כבר מכרוהו והם חייבים לאחרים ולוקחין המעות לפרוע חובתן אזי צריכין
להקנות להנותנים בעסקא בק"ס סחורתן ועסקיהן שיש להם במקום אחר
ושכל ריוח והפסד שיהיה להם מזה יהי' למחצה ובשכר עמלו ובנאמנות כמצד לעיל :

ואין צריך לעשות הק"ס בפני עדים כי לא אצרכו סהדי אלא לשיקרא אלא
סגי במאי דנותן המלוה והנותן סודר שלו להלוה או להמקבל ואמר
לו קנה ממני מקנה סודר זה וחליפיו חקנה לי סחורתך ב"ל בכל מקום
שהוא. וע"ד זה מקנה לו ג"כ משכנות של גוים שיש ללוה בדימו כשמלוה
עליהן ונאמן הלוה או המקבל לומר שיש להם סחורה או משכנות של גוים :

ז) ומי שאין לו משכנות של גוים ולא סחורה וצריך למעות אם יש צד
שערי חובות שחייבים לו אחרים יכול למוכרם לחבירו בפחות
משכום שנכתב בשטר על אחריותו דהלוקח דבאש יעני זה שחייב לו יפסיד
הלוקח ואסור למוכר להיות בערבות אחריות זה ועיי' ב"ד סי' קע"ג ס"ד
אבל באחריות הבאים מחמת המוכר כגון אם ימ"א שכבר הוא פרוע או
שיטרפנו ב"ח מוקדם יכול להיות המוכר בערבות להלוקח באחריות הללו.
ואם אין בידו ש"ח על אחרים רשאי לפייס לחבירו שיתן לו ש"ח עבורו על
אחרים וימכרם בפחות לזכרו. וה"ה שרשאי לראובן לפייס לשמעון עד שיתן
לו ש"ח אנפשיי. דרך משל על ק"כ זהובים שחייב שמעון לראובן ז"פ אחר
שנה וראובן ימכרנו ללוי בעד ק' זהובים ולוי יגבה משמעון בכלות השנה
ושמעון מראובן ומוחר דכיון דאין ללוי שום עסק עם שמעון ולא דיבר
עמו כלום מהלואה זו מעולם :

וע"ד זה יכולין לעשות הקהל שיקחו ש"ח שיש צד יחידי הקהל או יחצמו
היחידיים עתה על סך מה שחייבים הם זמן פרעון אחר שנה
וימכרוהו בפחות לאחרים אך ורק בשנה שחייבין הן צריכין שיתלקו היחידיים
מאותו החוב דהיינו שיתנו חלקם המגיע עליהן מחמת חוב הזה במזומנים
דאלי"כ ה"ל כשולח ש"ח שלו ע"י אחר ללות לו מאה זהובים ויתן לו ק"ך
זהובים ככלות השנה דאסור עיי' לקמן בפנים בראיות וסם כחבתי דעשות

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

הוא ציד הנוהגין יותר להשאל מחבריהן משכנות ש"ג צידן ולוין עליהם מעות ללרכן צריבית וחוזרין ופודין אותו מידן לאחר זמן הריבית שנותן הוא ריבית גמור הוא : וה"ה להלויים מעות ללרכן צריבית מחבריהן ובעד הריבית לצד מניחין ציד המלוה משכנות של גוים דאיסור גמור הוא דלא אצטרו לעשות כן כיא כשהלוה הישראל הקרן לצורך הגוי על משכנות של גוי ובעד הריבית ערב לו ישראל או איפכא כיון דאין הריבית מהרבה על הישראל שהרי לגוי הלוה מ"ה מותר משא"כ כשהלוה הלוה ללרכו דהריבית מהרבה עליו מה לו שנותן הריבית מכיסו או ממשכנותיו של גוים שבירו כיון שג"כ חסרון כיסו הוא :

ח) הגותן מעות בעיסקא וכלתה הגנה טוב להחנות עמו מחדש שיעמדו גט מהיום והלאה בעיסקא ואם לא יבא זה אל זה ולא החנה והמקבל מתעסק בהסחורה שבאה לידו ע"י עיסקא של אשתקד הריבית הוא לאמצע ואם הפסיד ג"ל שהפסיד הוא על המחעסק לחוד ועיין לקמן בפנים בראיות ע"ז :

ט) אסור למכור סחורה בהקפה יותר משווי בדבר שזממו ידוע וגם אם אין שוממו ידוע שלפעמים באים שרים או פריצים וקונין אותו ביוקר משווי לרוב מ"מ אסור ליתנו בהקפה כ"כ ביוקר עד שנראה שנותן בעדה כ"כ בשביל אגר נטר :

י) וכן בנתינתו מעות על הסחורה כגון עורות ושעור והדומה להם קודם שיצא השער וכ"ג כשיצא השער והוא נותן על הסחורה פחות מדמי יציאת השער לאותה סחורה הוא איסור גמור אם לא שיש להמוכר מאותה סחורה כ"כ כמו שפוסק עמו ולא שייך בזה דין דמלוה אדם על סאה אי חיעין כמה שאין ועיין בטעמו לקמן בפנים. ואם הסחורה שנתן עליה אין שוממו ידוע יכול לקנות עמו בקנה בפחות משווי לרוב העולם וכדין המוכר בהקפה דבר שאין שוממו ידוע כנזכר לעיל :

ואם נותן למחעסקים עם כפריים על דבש או שעור שהם דברים הנולדים וההויס תמיד כל שנה ושנה ציד הכפריים ויש להן משא ומתן טובא עממן ראוי ליתן להם מעות בפחות על זמן כשיעור שהם יכולין לקנותו מכפריים ועיין לקמן בפנים בראיות מיהו בשאר סחורות אין שייך זה :
יא) והדרך הכלל לכל מיני סחורות יעשו כדרך הזה שאם יראה ראובן ליתן לשמעון שהוא קצב על עורות או חלב יעשה עמו עיסקא בקצבות ויאמר הריני נותן בידך ק' זהובים לחצי ריבית והפסד לחצי שנה ונותן לו שכר ערבו ונאמנות בשבועה כנזכר לעיל והבדירה בידך שבאם תרצה

חרצה לסקיני מכל רווחים שעולם שיעלה לי מכל הקצבות הן לי הערות
 בכך וכך או חלב בכך וכך ומוחר כל הרווח ישאר בידך ואם הפסיד יהי'
 לחלאין. וה"ה לנותן למי שאינו קצב מותר להחנות עמו כך בעסקא למן
 מה ויעשה כן וגם בשאר מיני סחורות יעשה על דרך זה ודוקא בעסקא
 והבכירה ביד המקבל :

יב) ההולך למקום שקונין הסחורות בזול מותר ליתן לו לחבירו מעות
 שיקנה שם בזול ויביאיהו למקומו שהוא מקום היוקר ולאחר
 שיבא למקום היוקר יכול למוכרו אפי' להמביא שקנאו בזול כפי השער של
 שם או מעט יותר בדבר שאין שומתו ידוע אף שלא נתן לו שכר עמלו וגם
 אחריות הדך הי' על המביא שהרי אין כאן אגר נטר כלל לפי שקנאו
 כפי השער או שאין שומתו ידוע וגם בדרך הליכתו לא נהגה המביא
 מהמעוה :

יג) מה שנוהגין הסוחרים שלוין זה לזה מעות ביריד ע"מ שכשיחזור לביתו
 ילוה לו כפל או למן יותר ארוך הוא אסור לכ"ע ואפי' כשמלוה
 לו כסף הזה ובזמן הזה יש בו פלוגתא ומיהו אם מלוה לו בלא הנאי ואין
 מקפידין זה על זה אם יחזור וילוה לו כסף זה וזמן הזה או פחות והבכירה
 היא ללוה הראשון שחזר ולוה לו לפי רצונו נראה שאין להקפיד בזה דלמאן
 דמחיר שוה בטה מחיר נמי כשמלוה לו לפעמים יותר כשירצה אבל למאן
 דאוסר שוה בטה אפי' בפחות נמי אסור :

יד) המוכר לחבירו חיטים בזמן הקציר שהן בזול ע"מ שיפרע לו בניסן
 כשער שהי' אז מותר ובלבד שלא יקצן עמו בשעת המכירה
 בדבר פסוק שהרי יכול להיות שלא יהי' בניסן יותר ביוקר ממה שהן עתה
 וה"ה למוכר לו כל כיוצא בזה :

עוד יש פרטים אחרים בענין ההלוואה והתעסקות לאיסור ולהיתר והמלאם
 לקמן בפנים ואל יריס איש את ידו ורגלו להחיר לנפשו לעסוק בעסקא
 בהלוואה ההיא כי אם ע"פ חכם ומורה שבעירו או הממונים מן
 הראשים על זה והם יורו לו הדרך לפי הענין ואורך שעה ויסיבירו לו
 הדבר כ"ל :

עניני איסור שבה בהיות שאין כלולין ונוהגין בג' ארצות כי באגפי ק"ק
 פוזנא וקראקא ובשאר גלילות אינם מתעסקים באורנדו"ת ורחיים
 ומכס וברייא הי"זע"ר גם לא הי' מוסכם גמור בינונו בענין החירס
 קודם נסיעות ראשי ישיבות מפסי ביריד לכן הגחתיהו מלכתוב הסכמתי
 לבדי :

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

מכאן ואילך אתחיל דרך ארוכה מענין היתר הלואה והתעסקות ונתינה על סחורה בגון עורות או שעוה או חלב וכיוצא בו אכן קציהו תראה להמון וכולו לא תראיהו כ"א לנאמנים והם יורו דרך לפי צורך הענין וגודל ההכרח והזמן והמקום. ובכן אתחיל וה' יצילנו משגיאות :

(א) מותר לאדם לומר לחבירו הן לך מאה זהובים בעסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד ואם תאמר שהפסד או שלא הרווחת במעות אז תשבע לי שבעה חמורה כדין שבעת השותפין ונריך ליתן לו שכר ערחו ועמלו מיהו אפי' בכל שהו סני כשהתנה עמו בתחלה העסק על כך והתראה המקבל :

(ב) ושמעתי שיש נוהגין שאין נוהגין לו שכר עמלו כלל אלא שאומר הנוהג להמקבל בתחלת העסק הברירה יהי' בידך ליתן לי חצי הרווח שחרויה או ליתן לי עשרים זהובים מומאה והמוחר מהרווח ישאר בידך אף אם יהי' הרבה וס"ל דהוי כאלו אמר הנוהג בתחלת עסקא אני מקבל עלי פלגא בהפסד ותילתא באגר דמוחר וא"ס ליתן שכר עמלו כמבואר בגמרא ולאו דוקא תילתא באגר דאז המקבל נוטל חרי תילתי באגר אלא אפילו אמר ריוח עשירית העסק יהי' בשכרך דמוחר וא"ס ליתן לו שכר עמלו כמ"ס ב"י ב"ד ריש סי' קס"ג ובש"ע סס. ולענד"כ דאין הגדון דומה לראי' דהתם אם יהי' ריוח יהי' מה שיהי' נוטל מהרווח עכ"פ עשירית משא"כ בזה דאם לא הרווח יותר מארבעים זהובים אזי תולקים יחד ארבעים זהובים ובזה לא מנינו דהחירו. וזה דמי להא דגרסי' בפ' א"כ דף ס"ט וז"ל אמר רב מוחר שליט בשכרך מוחר ופרש"י השם עגל למחנה בשכר ובהפסד וא"ל מה שיביא יותר על שליט דמיו של עכשיו עול בשכרך וכל השאר נחלוק בזה. ושמואל אמר לא ממא מוחר שליט ילך לביחו ריקן אלא אמר שמואל קונץ לו דינר ומקשינין עליו וז"ל וסבר רב אין קונצין לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפיטומא מאי לאו דא"ל מוחר שליט בשכרך ופרקינן לא דקא"ל או מוחר שליט או ריש עגלא לפיטומא אב"א כי קאמר רב מוחר שליט בשכרך מוחר כגון דאיה ליה בהמה לדידי דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורא פרש"י באותו טורח שמעריח למאכל לשור אי יכול לערוה לפני שורים הרבה וכ' הרי"ף והרא"ש ע"ז והלכה כרב באיסורא וכלישנא בתרא ע"כ. הרי דאפי' לרב אינו מוחר אלא כשיש לו עסק אחת ולא קא מבטל מנייה מחמת שחפוחו וכמ"ס הרא"ש גס לפני זה גס החוספת כחבו שס ס"ט ע"א וז"ל אמר רב מוחר שליט בשכרך מוחר וא"ת והא זד אי בריביה הוא דשמא לא ימלא מוחר וכי' ואפי' ר' יהודה דמחיר ז"א בריבית אינו מחיר אלא כשיש ביד מלוה או לזה לעשות זד אי שלא יהי'

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

ז

זו ריבית וי"ל דהכא חקילו רבנן משום דשכיחי עובא שיהא מותר שליט
 עכ"ל. הרי לפניך דס"ל דכ"ע דאפי' רב לא החיר בזה. א"ס לא שיהא לו
 עסק אחר דשכיחו טובא וכ"כ הבי"ט שם בהדיא ע"ש וזה אינו אלא בפיטום
 עגל דכמעט כל המפעמים משכיחין יותר משליש משא"כ במשחחף בעיסקא
 דאינו בטוח על הריעות כ"כ יותר מארבעים זהובים וגם אין לו עסק אחר
 אלא זה לכן נלע"ד כמ"ש. וכן מוכח ל' הפוסקים דבעיקר שיתן לו דינר
 ידוע בין יהי' ריוח או שיבטיח לו שיתן לו חלק מה מהריעות שיהי' עכ"פ
 והמותר יחלוקו או שקיבל עליו הנותן פלגא באגר וחרי תילתא בהפסד ואף
 שבאם יהי' הפסד ג"כ לא יהי' לו שום דבר בעד פרחאו מי"מ כיון דכל
 עיסקא עומד להריות זו או להפסיד לפעמים או שלא יהי' זו לא ריוח
 ולא הפסד וכיון שמהנה עמו בתחלת העסקא שא"ס יהי' זו ריוח יקח בראש
 חלק עכ"פ או א"ס יהי' הפסד יהי' המחלה על המקבל והנותן מותר עמו
 לקבל עליו חלק עפי בהפסד וזה שכרו וא"ס לא ירויה ולא יפסיד אזי אין
 כאן זל ריבית משא"כ בדון דידן כיון דאף א"ס ירויה לא יהי' למקבל
 יתרון בריוח עד שירויה יותר ממי זהובים בזה לא מצינו זל היתר :

(ג) ויש נוהגין היחר ומחנין בתחלת העסק בענין זה דאומר הנותן להמקבל
 א"ס תרויה יהי' הברירה בידך ליתן לי חצי הריעות או ד"ז ממאה
 וא"ס תפסיד יהי' הברירה בידי לקבל עלי חצי הפסד או כ"ז ממאה דהוי
 קרוב לשכר ולהפסד ונותנין לו שכר עמלו :

ויש נוהגין להחמיר בזה דזה הוי קרוב לשכר ורחוק להפסד דא"ס נגז
 או נאכד או כיוצא בזה דיהא ההפסד בכל העסק ולא יקבל עליו
 הנותן הפסד אלא על ד"ז ממאה והוא רחוק להפסד משא"כ בריוח שאינו
 ריוח גדול כ"כ ולענ"ד שהמקיל ועושה כסברא הראשונה לא הפסיד :

(ד) ואם ירצה הנותן יאמר למקבל אני מהנה עמך שלא תחעסק אלא
 בעסק פלוני כגון אצנים עובות וא"ס המקבל הוא מלוה בריבית
 יאמר לו לא תלוה אלא על כסף וזהב ותפסיד בקרקע דוקא ואע"פ שידוע
 הנותן או המלוה שבדאי לא יקיים התנאי מי"מ מוהר להנהוה עמו זה
 התנאי ויאמר לו ג"כ א"ס תעבור התנאי והפסיד ההפסד כולו עליך וא"ס
 תרויה תקן לי עכ"פ ד"ז ממאה או חצי הריעות כנ"ל וכמבואר בטח"מ בשליח
 ששינה ואע"פ דשם כל הריעות למלוה כאן לא ביקש הנותן מחללה אלא חצי
 הריעות מש"ה אף א"ס שונה והריות אין לו אלא התני' וההיתר זה מכל
 הפוסקים והמקבל מותר לשנות לכתחלה כמ"ש בת"ה סי' ש"ב וכ' הטעם כיון
 דא"ס לא שינה ה"ל קרוב לשכר ולהפסד איחור דאפסיד אנפשי' ואפי' א"ס לא

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

פי' לו שאם תשנה יהי' כל ההפסד עליך דינא הכי כמ"ש סי' קס"ג מיהו מהני באומר לו כן בפירוש שלא יוכל המקבל לחזור בו מלעסוק בו בתורת עסק בשותפות ולומר בפני עדים לעצמי אני עושה דאם אמר כן הדין עמו דמקרי שולח יד והשולח יד דינו כגזלן דמשלם כשעת הגזילה משא"כ אם תשנה בפירוש והוא קיבל עליו זה דתו לא מצי למימר הכי דכל תנאי שבממון קיים ומתנה ש"ח להיות כשואל. וכיוצא בזה כ' בתשו' מיימוני דשייכי לס' משפטים והביאו מור"ם ז"ל בסו' קע"ז ס"ח דנריך להחנות דאם לפעמים יעול קצת מעסק לזכרו שלא יהא מקרי בזה שולח יד בפקדון אלא יחזור ויזכירו למפקיד ע"י אחר והוסיף מור"ם ז"ל עוד שם ז"ל ואם נהגו שלא להקפיד בכך מסתמא הוי כאלו התנו דמי :

ובן סוחר שיש בידו כמה מיני סחורות והוא נריך למעות חבירו מלוה לו ומקנה לו כל סחורותיו בק"ס ומניח הסחורה בידו ומתנה עמו וא"ל הרי הן בידך לעיסקא והזהר בהם שלא תסחור אלא עם פי' במקום פי' או על סחורה פי' ואם תשנה ההפסד לעצמך ואם תרווח הרווח למחצה או יתן לו בעד חצי הרווח סך כך וכך והבדירה ביד המקבל וגם נותן לו שכר טרחו כזכר לעיל :

(ה) ואם ירצה המלוה או הנותן שלא לעמוד באחריות ההפסד כל השנה או משך הזמן ההלואה ותתעסקה יכול לומר הריני מלוה לך מעות או נותן בידך סחורה פי' ותתעסק בה על אחריות דזולא ויוקרא וגניבה ואבדה ואונסין עד שיעלה הרווח עשרים זהובים ואם תפסיד תתעסק בהמותר עד שתמלא הקרן ויעלה בידך מותר עשרים זהובים ואז כשיהי' בידך כ"כ יהי' בידך הקרן ורווח על אחריותך ותתעסק בכולו לטובתך עד זמן פי' ואז תחזור לידי קרן ורווח כג"ל והמותר ישאר לך ונריך ליתן לו שכר טרחו שעמל עבור הנותן מתחלה וכג"ל וכ' הרמ"א שם ז"ל והיה איפכא דיכול לומר עסוק בהמעות והסחורה שלי העולה ק' זהובים לטובתך ועל אחריותך מתחלה עד שיהי' בידך ק"ך זהובים ממאה ואח"כ עסוק בו לטובתי ועל אחריותי עד זמן פי' ונותן שכר טרחו בזמן שעוסק לטובת הנותן או המלוה שלא יהי' ריבית מאוחרת עכ"ל :

וב"ל דבדרך זה אינו חוזר ועוסק לטובת הנותן כ"א בקרן ולא במה שהרווח לעצמו בראשונה דה"ל הלוויי מאה זהובים על זמן מה ואחזיר וחלואה לך ק"ך זהובים או מה שיהי' דאסור לדעת הרא"ש בתשו' ומרדכי כמ"ש רמ"א בש"ע סי' ק"ס ס"ט ד"א דאסור ומה לי דחזרו ולוה לו בסך שהלווה או פחות מזה מיהו לה"א שם דמותר והוא דעת מהר"ם שהביאו המרדכי

קונטרס מהנאון בעל הסמ"ע

ח

הנרדכי גם זה מותר כיון שהנזק נזקן לו שכר ערצו ומדמייתי מור"ם י"א דמותר והוא דעה מהרי"ם שהביא המרדכי באחרונה משמע דהכי ס"ל. ומכלל היתר זה נשמע דה"ם ומכ"ש הוא דיכול לומר עסוק במאה שלי חצי שנה ראשונה או איפכא וכנ"ל :

(ו) וממ"ש לעיל נשמע ג"כ דגם בדרך זה שא"ל עסוק בתחלה לטובתי ועל אחריותי לבד עד ז"פ דיכול להתנות עמו דבאותו זמן לא יעסוק אלא בעסק פ' לבד ויעמנוהו או ישמרוהו דוקא במקום העוב והנשומר ואם ישנה ה"ל כשליח המשנה וכנ"ל :

(ז) ובל הדרכה הנ"ל הרשות בידו לומר להלוה או למקבל לא תהי נאמן עלי שהפסדה כ"א שיעידו עדים כשירים ונאמנים על ההפסד ועל הריוח אני מאמיך שבועה שהנזקין כנ"ל וכ"כ בת"ה סי' ש"ב ושם הפר"ז על המדה וכי דיכול להתנות אף אם תהי לך ק' עדים לא תהי נאמן לומר לא פשעת והזקת בידים כ"א שיעידו ע"ז הש"ץ והשמש שבעיר וגם התייר על הלווקא אפי' ריבית קנינה והוא שיאמר מקבל אני עלי כל אחריות שבעולם כ"ז שהעסק בידך אם לא שתפסיד בידים ואתה תתן לי ככלות השנה ד"ז ריוח עכ"פ ולא יהיו נאמנים עלי לומר שלא הפסדת בידים כ"א הש"ץ והשמש שבעיר וכי דזו מותר משום דאין כאן מלוה ולוה כ"א המשלח ושליח כיון שיקבל עליו כל אחריות שבעולם ומהנה ש"ח להיות כשואל ע"ש ומור"ם הביאו בד"מ שלו סי' קע"ז וכי לע"פ דפקק מהר"י בעצמו ע"ז בסוף החשבה ג' דלא פקק כ"א על מ"ש דיוכל להתנות שלא יהא נאמן אלא הש"ץ והשמש וגם מה שהתייר ע"ז אפי' ר"ק כנ"ל דזה יש לאסור הא אם אינו מבקש ר"ק אלא שאם מרווח יתן לו ד"ז או חצי הריוח מותר אפי' לא האמין כ"א לש"ץ ולשמש וכ"ש אם מאמין לשאר עדים שיעידו שהפסיד וכי ג"כ ראיות הנ"ל דיכול להתנות הנאים כאלו שיהא קרנו בטוח עכ"פ כיון דאינו מתנה הנאי על הריוח שיעלה לידו עכ"פ במקום שיש שם מלוה ולוה עליו כנ"ל וע"ש ובד"מ דמוכח מדבריו דגם הוא הסכים למ"ש דיכול להתנות שלא יהא נאמן על ההפסד כ"א בעדים ועל הריוח שבועה :

(ח) ודע שממ"ש דיכול להתנות שלא יהא נאמן אלא הש"ץ והשמש שבעיר יש רוצים ללמוד ממנו דה"ה ש"ל שלא יהיו נאמנים אלא צ' הדכים מאה פרסה מהן אף שא"ל שיעידו ע"ז ועעות הוא בידם שהרי שם בח"ה קאי אמלוה בריבית שהם מנזים להיות עסקיהם בעיר אף הש"ץ והשמש מנזים בעיר ואפשר להודיע להם מה שאירע לו הפסד אלא שהקול במ"ש שלא יהיו אחרים נאמנים ע"ז אלא הש"ץ והשמש ודו"ק שם בלשונם ותמצא כן :

ט) ויש משקטין בהיתר זה דיתנה עמו שלא יהא נאמן לומר שהפסיד כ"ח בעדים מכח מה שראו מ"ש הגאון מהרמ"י בס"י קס"ז שקרא חגר על המחנין שלא יהא נאמן כ"ח בעדים וכ' שנשבע המורה שתיקן נוסח השטרות בדרכך הזה ואני אומר שלא ראו יפה במ"ש הגאון רמ"י ז"ל כי הוא כ' בהדיא ושנה ושיגש בדבריו שם דאין חולק בזה אלא על אשר מתנין שלא יהא נאמן לומר שלא הרויח כ"ח בעדים ובזה ודאי יפה כוון להטעמים שז' שם. ואשר כ' שם שראה מורה א' שתיקן נוסח השטר בדרכיך זה שטעות בידו לא כוון על הפוסם הנדפס בקראקא ע"פ הגאון מהר"ר מענדל כי בחוקן השטרות לא נדפס אלא שלא יהי' המקבל נאמן על ההפסד אבל על הרויח האמינו ג"כ בשבועה אלא כוונת רמ"י הוא למה שראה שהגהיג מהר"ר מענדל בהיותו אב"ד בק"ק לאדמיר שלא להאמין הלוה גם על הרויח כ"ח בעדים ותיקן כן הנוסח בשטר עד אשר הביאני הי להיות אב"ד בק"ק לאדמיר וראיתי נוסח שטרות ומחיתי בידם מלכתוב ולהחנות כן מטעמים שכ' רמ"י נר"ו וכחבתי למהר"ר מענדל ז"ל שהוא כשגגה היוצאה לפני השליט ולבסוף הודה ותיקן כן הנוסח הנדפס בק"ק קראקא נאמנות בעדים דוקא על ההפסד ובזה מודה הגאון מהרמ"י נר"ו כי כן מוכח מה"ה הג"ל והביאם שם ע"ש ותמצא כדברי :

י) ודע שכתב המרדכי בהגהות בקדושין והביאו הש"ע סי' קע"ז ז"ל הנהגון מעות לחבירו למחילה שכר שנתיים או שלש שנים ושזב נמלכו ועשו קצבה ביניהם לתת לו כך לשנה אם הלוה הוציא המעות ביציאותיו ונתן ריוח הוי רבית אבל אם הי' מתעסק והולך ופרע מריוח שהרויחו הנכסים כיון דמעיקרא לאו בחורת איסורא אחא לידו אם חצי ריוח שהרויחו המעות עלה למה שנתן לו מותר עכ"ל הש"ע. ור"ל דאף שקצן לו הריבית והל"ל דאף אם הרויח אין לו כלום ככל מלוה בר"ק דאף אם מרויח הלוה אסור ליקח ממנו אפי' פרועה אחת וקמ"ל דשאני ההם דמעיקרא באיסורא בא לידו משאיכא הכא מ"ה אמרינן סלק הקצבה שקצתה עמו אח"כ ויהי' כמי שאינו וה"ל עסקא בחחלה ונוטל וכ"כ הטעם בהדיא בהגהות מרדכי הג"ל ובד"מ הביאו :

ובבאן י"ל לדקדק דאף אם כלה כבר הזמן העיסקא והמקבל עוסק בו גם אחר כלות הזמן כבראשונה סתם בלי תנאי והסכמה ביניהם שהתעסק קיים כבראשונה ונוטל מן העסק חצי הרויח מה שיהי' דהא בנדון דידן אין לו היחר אלא משום דאמרינן דהקצבה הוי כמו שאינו וכאלו לא הסמו כלל דמי. ועוד אמרו דהמפקיד מעות בפקדון לחבירו ובא המפקיד ואומר תן לי פקדוני ואני אהעסק בעצמי והנפקד מעכבו בידו חייב ליתן ריוח

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

ז

ריוח להמפקיד ואף אם לא אמר לו המפקיד תן לי אלא הנפקד התעסק במעות שהיו נכרין בידו וקשורין או בשאר אופן דאסור להשתמש אמרינן מסתמא לשם המפקיד עסק בהן וכ"כ בש"ע בח"מ סי' רל"ב ס"ז ע"ש. מיהו אם כלה הזמן ועסק בלא תנאי והפסיד ג"ע אם נריך הנותן לקבל עליו חצי ההפסד כצראשונה כמו בכריוח או נאמר דשאי ריוח דמסתמא זה שעסק עם מעות חבירו בלא רשות כוונתו ליתן לו חצי הריוח אבל בהפסד יאמר הנותן מה לי כוונתך כיון שלא ברשות עסקת ההפסד לנפשו וכדין שליח ששינה והפסיד והכי מסתברא וז"ע :

(יא) כתב המרדכי ס"פ החובל סי' קו והביאו ד"מ סי' קע"ז וגם בח"מ סי' ק"ך גם בש"ע שם וז"ל אם הלוח ראוּבן לשמעון מעות לזמן קצוב ואחר זמן הפרעון אמר יהא בידך למחית שכר המתעסק חייב באונסים כמו שהי' חייב בתחלה עכ"ל. ונלע"ד דהיינו דוקא אם לא כוון בתחלת ההלוואה לעשות נזמנו אחר הז"פ עסקא :

(יב) ועוד יש היחר להלוואה ע"ד מקח וממכר והוא דראובן יכול לקנות משמעון סך סחורה שיש לו בביתו ואפי' בזול וכדין הפוסק על הפירות ויש לו כ"כ בביתו כמו שהוא פוסק עליו דמוחר להזיל וכמ"ש העור סי' קע"ה ונותן לו המעות מיד ואל' העמד הסחורה הלז שלקחתי ממך לביתי תוך חצי שנה על אחריותי והוצאתי ואם לא תעמידנה אזי תצטרך ליתן לי בעצורה כך וכך לפי שיווי הסחורה שקנה ממנו וכ"כ הגאון בעט"ז שלו סי' קס"ז מיהו בעינין שהמוכר הסחורה לא הי' מוחה ביד הקונה מליקח הסחורה מיד אם הי' רוגה וגדולה מזו פסק הב"י בש"ע ב"ד סי' קע"ז סי"ח דאפי' אין הסחורה שזה כ"כ אלא שקיבל עליו דרך קנס ליתן כך וכך אם לא יעמוד לו סחורה פ' שקנה ממנו לביתו וקנה מידו ע"ז ולא העמיד לו הסחורה דחייב ליתן לו כל מה שקיבל עליו בקנין ליתן לו. מיהו נראה דזה אסור לעשות לכתחלה לומר לו אם לא תעמיד הסחורה תוך חדש ימים אזי תתן לי בעדה לחצי שנה כך וכך יחר משוי' דהוי הערמת ריבית דהא אמר להעמיד לו הסחורה תוך חודש והקנס יחול לאחר חצי שנה משא"כ בדרך הראשון שקנה הסחורה בזול ומתנה עמו שיהי' הזמן העמדת הסחורה והזמן פרעון שוין וק"ל :

(יג) כתב בת"ה סי' ש"ג והביאו רמ"א בש"ע סי' קס"ט סי"ח משכון של גוים שביד ישראל וכבר זקף עם הגוי עליו קקן וריבית ביחד כגון שחשב עמו ריבית שיעלה עליו עד שנה כו' נעשה הרי הכל כאלו הוי קקן של ישראל כו' ואסור ללוה עליו בהוך הזמן מישראל חבירו ושיקח המלוה

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

אחרי הריבית של השנה מהמשכון ש"ג דה"ל כאלו נותן הריבית מכיסו אך
 ימכרו לו סחם ואחר זמן יחזור ויקחנו ממנו מעט יותר כפי ערך שיעור
 הריבית שהי' ראוי להעלות ואסור להתנות מתחלה בכך אבל אחר שקנהו
 בקנין גמור ממנו יכול הלוקח להצמיחו בדברים אמיתיים שכשיהי' לו מעות
 יחזור וימכרו לו בדרך הנזכר עכ"ל :

ובכאן ג"ל היחד לעשות כן כשיש לאדם צורך שעה שימכור אפי' תכשיטי
 במכירה גמורה לחזירו שבטוח בו אפי' בזול ואח"כ יחזור ויקחנו
 ממנו בעדיפת הריבית שחשב עליו הלוקח ובלבד שלא יהי' הנאי צניעה תחלה
 כלל אבל אחר המכירה יכול הלוקח להצמיחו בדברים אמיתיים על כך וע"ד
 שנחבאר בח"מ סי' ר"ז וכמ"ש מהרמ"א הג"ל ודוחק לחלק דש"ה שהי'
 משכון ש"ג דהא כחב דנחשב בחוך השנה כאלו הוא של ישראל. וכן שמעתי
 ב' גדולי המורים שפסקו כן ודוקא שלא יעשה עמו בתחלה שום הנאי על
 כך ולא כמו שראיתי נוהגין שראובן מלוה לשמעון חלף זהובים על סחורה
 שיש לשמעון צביתו ומקניהו לו בק"ס אדעתא דהכי שלאחר יום או שעה
 יתחייב לחזור ולמכרו לו בשט"ח על זמן ויוסיף לו על החלף זהובים כשיעור
 דמי הריבית דאין לך הערמה רבית גדולה מזו כיון שמתחלת קיינו הי'
 אדעתא דהכי :

(יד) וכתב המור בסי' קס"ג אמר לחזירו הלוויני מנה וא"ל מנה אין לי
 חיפין במנה יש לי שאני נותן לך ונתן לו חטים במנה וחזר
 ולקחו ממנו בחשעים דבר זה אסור שנראה כרביית שנותן לו 5' והוא מחזיר
 לו מנה ודוקא כשפרע לו בסוף מעות אבל אם נותן לו חטים שזה מנה
 מותר ואפי' כשפרע לו מעות דוקא שאמר לו תחלה הלוויני מנה אבל אם
 אמר לי הלוויני חטים מותר עכ"ל. ויש ללמוד היחד מזה מה שנוהגין החגרין
 לומר הלוויני פאסעו"ב לינדו"ש או כיוצא בזה ואחזיר ליתן לך כה"ג לסוף
 ל' יום ומכרו לו בזול ולבסוף ל' יום מחזיר ונותן לינדו"ש אחר או דמי
 פיו דמותר דזה דומה למ"ש בסיפא הג"ל :

(טו) וברישא הג"ל יש ללמוד איסור מה שנוהגין החגרין לומר הלוויני מנה
 וא"ל אין לי מעות ללות לך כי אם לקנות הסחורה שבידך
 וקנהו ממנו שזה מנה בל' וחזר ומכר לו בק' לזמן מה דהיינו דומה לרישא
 הג"ל מנה אין לי חטים במנה יש לי וק"ל :

(טז) כתב המור סי' קס"ע וכ"ה בש"ע סי"ח בהגה"ה שמוחר ללות למי שיש
 בידו משכנות ש"ג אפי' ישארו המשכנות ביד הלוח ובלבד שיקנה
 לו הלוח בקנין משכנות ש"ג שבידו והקנין אי"ש להיות דוקא בעדים אלא
 אפי'

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

אפי' בינו לביתו כשנתן המלוה הסודר ללוה וא"ל תפוס בסודר זה וקנה ממני והקנה לי חליפיו משכנות ש"ג שצריך כך וכך והלוה עושה כן הרי הן קנוייה לו דלא אצרכו סהדי אלא לשיקרא כמבואר בח"מ סי' קנ"ה ושפוט עוד בכמה מקומות. גם מבואר שם דנאמן הלוה לומר שיש בידו משכנות ש"ג וכן בפסיקות פירות נאמן לומר שיש כ"כ פירות צביתו והיינו דוקא אם מודה גם עתה בפני ב"ד שאמר לו יש לי אבל אם אמר מעולם לא דברתי שיש לי נ"ל דנאמן הלוה בצבעה כמ"ש הטור ב' הרא"ש בסמ"ע קס"ג :

(יז) ולהקנות אדם לחבירו משכנות ש"ג שצידו למשכן אצל ישראל שלישי לזרכו נ"ל דהוא איסור גמור דבשלמא כשאדם ממשכן משכנות ש"ג שצידו לזרכו ה"ה כאלו מכר לו כל זכותו שיש לו במשכון זה והרביה יעלה לו מהמשכון מהיום לזה שלום לו וכשחזר ופודיהו ה"ה כאלו חוזר וקונה המשכון ממנו בעד הקרן ורביה שותן לו והכל מוטל על המשכון וכאלו הלוה לגוי סך קרנו וגם הרביה שנותן לו לזה שהלוה לו שהרי כשיצא הגוי לפדות המשכון צריך לשלם לו הכל ואין ישראל משלם הרביה מכיסו משא"כ בזה שהקנה לו חבירו משכון ש"ג שצידו ולוה עליו מעות מישראל שלישי דכשחזר ויפדה המשכון אח"כ מידו ונותן לו רביה הרביה נותן לו מכיסו דהרי הגוי כשיצא לפדות משכנו וליתן הרביה לא יתן לו כלום כי אם לישראל ראשון שהלוה לו וק"ל. גם מה שנהגין קצת שליון א' מחבירו מנה לזרכו ומניח לו משכון ש"ג שצידו בעד הרביה לצד הוא איסור גמור כיון שנוף הלוואה היא לזרכו וכמ"ש לעיל בדרך קצרה ע"ש :

ועמ"ש רמ"א סי' קס"ט סי"א ז"ל ואם התנו מתחלה שצריך לחזור ליתן לו כשיצא לפדותו הכל לפי תנאם עכ"ל. אין להקשות על דבריו הלא התנאי זה מצטל המכירה וכדאי' בגמ' פ' א"ג בהמוכר לחבירו שדיהו ואמר כשהי' לי מעות תחזירנהו דאסור לאכול ממנו פירות מה"ט וכחצו הטור סי' קע"ד י"ל דשאני משכון ש"ג דיודע המלוה דלא ישאר צידו אלא הגוי יצא לפדותו לכיון שצומד לפדות מה לי שפודה הגוי או זה ישראל. ובלא"ה נ"ל כן שהרי הרשב"א כ' צמוכר שדיהו לחבירו במקום שמהגה כן בעיר שכל המוכר שדיהו לחבירו צריכין לחזור לו כשהי' לו מעות אסור לאכול ממנו המוכר פירות אפי' לא התנה עמו והציאו צ"י וכ"כ מור"ם בש"ע ובמשכן לו משכנות ש"ג ליכא מאן דפליג אפי' במקום שנהגין לחזור ליתן לו לפדות מסתמא דמותר להמלוה השני ליקח ממנו הרביה :

(יח) עוד יש היחזר שראובן רעהו ואוהבו של שמעון נותן שטי"ח על נפשו לשמעון שחייב לו ק"ך זהו ז"ש אחר שנה ושמעון הולך ומוכר

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

השטר שבידו ללוי בעד ק' זהובים וזה מותר כמבואר ב"ד ס"י קע"ג ועיין
 בש"ע ס"ד כיון דלוי קיבל עליו אחריות השטר דלמא יעני ראוּבן והוא
 מהירושמי הביאו הרא"ש פ' א"נ דף י"ז סע"ב בהג"ה דאף במלוה ע"ס יכול
 למכור בסחיה וכ"כ בטור ס"י קס"ט וקרוב לסוף השנה חוזר שמעון וקונה
 השטר מיד לוי בעד ק"ט זהובים דרך משל ומותר ללוי לקבל ממנו עפי
 בשביל האחריות שהי' עליו אבל בסוף השנה לא יסלק שמעון ללוי מראובן
 בק"ך זהובים הנראה כהערמת ריבית משא"כ בקוניהו קרוב לסוף שנה בעד
 ק"ט זהובים הנראה דעושה כן בשביל עובחו כדי להרויח זהוב מקי"ט לק"ך
 ואף אם לא יקניהו שמעון ויגבה לוי מראובן הק"ך זהובים וראובן חוזר
 וגובה משמעון אין כאן איסור כיון דראובן לא דיבר עם לוי כלום שילוח
 לשמעון. וכן אין לדמותו לראובן האומר ללוי הו' לך י' זהובים ולוה לשמעון
 מאה זהובים ושמעון מחזירו לראובן דאסור משום דהוי כשלוחו כדאי' ב"ד
 ס"י ק"ס. וה"ה דמותר לאחד ליתן לחבירו ממר"ס שבידו על אחרים למוכרו
 לזרכו וע"ד הנ"ל וגם בקהל מותר לעשות כן וכמ"ש לקמן :

יט) גם על סחורה אסור ליתן אם לא כפי השער שיא' או אם יש למקבל
 כל כך סחורה כפי מה שפוסק עם הנותן דאז מותר להבטיח לו
 למכור לו כל כך אצנים שעוה כל אבן בעד ה' זהובים ואף שעה ששה
 זהובים משום דמוזיל גבי' דאף שאינו נוהגו לו מיד אלא לאחר זמן מי"מ
 כיון דמכר לו סתם ואלו רצה הנותן ה' לוקחו מיד שהרי יש לזה עתה
 צביתו לכן מותר :

ודוקא ככה"ג שיש בידו סחורות בכדי כל דמי הפסקה דלא כחותן שעוין
 להחיר וליתן על שעוה ועל עורות וחלב אפי' סך גדול ואפי' לא
 יא' השער משום דהמקבל יש לו מאותו סחורה דבר מועט ומדמין זה
 להלוות כמה שאין על סאה א' שיש צביתו כדאי' בגמרא ובי"ד ס"י קס"ב
 וזה אינו דדוקא בהלוות סאה צמאה דחוזר ונותן ממין שהלוהו לו וכשיעור
 סאה שהלוהו הוא דהחירו משא"כ זה שנותן לו ק' זהובים כדי ליתן לו ק'
 עורות שהוא מין אחר והעורות יהיו שוין יותר מק"ז ה"ז ריבית דרבנן
 לפחות וכדמוכח בטור שם ס"י קס"ב וס"י קע"ה :

ומיהו כ' הבי' ומביאו ד"מ ס"י קע"ג ז"ל ומשמע מדברי התו' והרא"ש
 דאם הוא דבר שאין שומתו ידוע אפי' שאין לו מותר להקדים לו
 מעות כדי לקנות בזול מידי דהוי כמוכר דבר שאין שומתו ידוע וכמו שנהבאר
 ריש ס"י זה עכ"ל וע"ש דלא כתב הבי' כן אלא דוקא בדבר מועט הוא
 דמותר להוזיל גבי' וה"ט דאזיל הבי' לשיטתו דאף במכר לו דבר שאין שומתו

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

יא

ידוע דכחז דמוחר למכרו ביוקר סהם וכמ"ש בש"ע בססי' קע"ג חבל לפי מה שמסיק שם בש"ע וי"א והוא דעת הטור דדוקא בדבר מועט מוחר משום דלפעמים כשיבאו שרים או פריצים קונים אותו בסך ההיא ה"ג לא שרי לקנות בזול אלא בדבר מועט כגון שמקדים ונותן לו על חבן שעה ו' זהובים אף שיהי' שזה לאחר זמן ו' זהובים ורביעית ומטעם דלפעמים אינו שזה יוחר מו' זהובים חבל לא שיקחנו בזול כי כעד שבדלחי לא יהי' כ"כ בזול :

כ) ונראה דמוחר ליתן אי' לחבירו על זמן מה על שעה או על דבר בזול כשיעור שיכול המקבל לקנותו מהכפריים וחספי' אין נותן לו שכר ערחו רק קיבל עליו אחריות עד שיבאו ורחי' לזה מהא דאמרין בגמ' וכתבו הטור סי' קע"ג שמוחר ליתן סלע לחמרים שיביאו לו ששה סאין דגן מן הכפר אף שבעיר אין נוחנין בעד סלע כ"א ד' סאין ואף דמסקינן שם דלא החירו לעשות כן בסחורה אלא דוקא במיני פירות דשכיחי ושייך בהן טעם דמגלי הרעא פי' כיון דמכירין אותן הכפריים נוחנין להם בהקפה וגם מוזלי' גבי' כשיודעין שלא ירווחו כלום וטעמים הללו לא שייכא אלא במיני פירות דשכיחי ויש לקונים משא ומתן עם מוכרים אחרים ולא בשאר סחורה דלא שכיחי ומי שיש לו סחורה היום לית לי' למחר ואין שייך לומר שיזילו לו או שיקיף לו כיון דלית לי' הכירא כיכ עמו מ"מ ידוע שטעמים הללו ג"כ שייכים בשעה ודבש שהם פירות הגדלים כל שנה ושנה אלא כפרים מיוחדים ומתעסק עמהן ורגילין להקיף להם וגם להזיל להם כשיודעין שלא ירווחו והרמב"ן והר"ם והריב"ש מהירין שם בפירות חסי' אם אחריות הדרך הוא על ההגר כשנותן לו שכר עמלו ה"ג מוחר בלא אחריות :

כא) ועוד יש היתר בדרכ סחורה שראובן ילוה לשמעון מאה זהובים ויאמר לו השלם מעותי לסוף ל' יום כשיעור סהם הלוואה ואם לא השלם לי לסוף ל' יום מעותי תחייב לי עבורו מאה עורות או כיכ שעה וכיוצא בהם אם הלואה קיבל עליו זה בקנין חייב לקיים מה שקיבל עליו ורחי' לזה מ"ש הריב"ש סי' של"ה אהא דכ' בהשועה הרשב"א דאסור לומר לחבירו אם לא אפרעך לזמן פ' הריני חייב לך מעכשיו לזמן העיכוב כך דינרין יוחר מה שהלווה מפני שנראה כהערמת רבית וכ' ע"ז הריב"ש דאם נתן לו המעות ומקבל פירות יש להקל וכ"פ מור"ם בש"ע סי' קע"ז ב"ד ע"ש והביאו שם גכ ד"מ וכ' דבעל התרומות והר"י בן מג"ש מהירין חסי' מה שאוסר הרשב"א הנ"ל דהיינו כשלוה לו מעות ולוקח היתרון במעות וא"כ בדון דידן הנותן לו מעות ומקבל ממנו סחורה שרי לד"ה חסי' אם שזה טובא יוחר כיון דכידו לשלם לו מעות לסוף ל' יום בלא יתרון כלל ואף ש"ל

דלא

דלא החירו אלא כשאירע המעשה כזה אצל כל לעשות מהחלה להערים ללוח
 לו ע"ד זה מפני שידע שלא יחזיר לו לסוף ל' יום ויזעק לשלם לו הסחורה
 ויהי לו יחרון מ"מ נ' דגם זה שרי כיון דהוי דרך קנס :

(כז) והדרך היותר נכון בעיני הוא זה דמי שרצה ליתן על עורות יתן
 להקצב חמשים זהובים על זמן מה ויאמר לו הריני נותן לך
 על עסקא דקצבות לפלגא אגרי והפסד ונותן לו שכר טרחא והבזירה יהי
 בידך שבאם תרצה ליתן לי הריוח שלי בעורות שהקצב והתן לי עור של שור
 בכך וכך ועור של פרה בכך וכך ואז יהי הריוח של הקצבות מכירות הבשר
 והחלב ושאר ענינים כולו שלך והרי זה מותר ודומה לעסקא דעלמא דאם
 אמר לו הברירה בידך אם תרצה ליתן בעד רווחים כ' זהובים שרי ויכול
 לומר אל הרי גאמן שהפסדה כ"א בעדים וכמ"ש לעיל וק"ל. ועד"ז יכול
 לעשות בנתינתו על שאר סחורה אבל עכ"פ צריך להיות הברירה ביד המקבל.
 ואע"פ שכל אלו דברים המוהין ונראים כהערמה מ"מ לצורך שעה אין לאסורם
 כדי ליתן מחיי לבני ברית :

וראי' לזה ממ"ש המרדכי פא"י ובהגהות אשר"י שם בשם החוספת ז"ל כ'
 צס' אביאסף ב' ר"ת ז"ל דנ"ל היתר גמור ומורה מן המובחר להח
 מחיי לבני ברית שמוחר ללוה לחת משכנות ביד גוי ואפי' לעבדו ולשפחתו
 ויאמר לו לזה מפלוני ישראל על משכנות אלו בין רב בין מעט אלא שילוח
 על משכנות שהן שוים נגד החוב ויותר כדרך מלוים במשכנות ברבית כפי
 אהו רבית שיקצ' הגוי ילוה מן היהודי ומן הגוי יקבלנו ישראל המלוה ויהא
 מסולק הלוה מן המלוה שהגוי אם הי' רוצה הי' חובען והלוה לא יכול
 לחובען ומלוה יכול להפקיד משכנות ביד הלוה וישתמש בהן הלוה או ימכרם
 ויחייב בדמיהן למלוה והרחקה טובא היא זו ואינו הערמה רבית אלא
 דין גמור :

(כח) ועוד האריך להחיר אפי' אם המשכון ספרים וכ"כ ר"י בשמו דלגוי
 מותר ללוה על משכנות של ישראל מישראל אע"פ שידוע המלוה
 שהוא של ישראל עכ"ל המרדכי. וה"ט דס"ל לר"ה שאין שליחות לגוי אפי'
 לחומרא וס"ל למרדכי כריב"א דכ' דלא החיר ר"ה כ"א ללוה על משכון
 דבלא משכון כיון דהמלוה ישראל תובע לגוי והגוי לישראל הלוה מחזי כמאן
 דשקל ממנו רבית אבל הרא"ש והטור ס"ל דלר"ה מותר להלוה ע"י גוי אפי'
 בלא משכון. ועוד כתבו דאף לרש"י דיש שליחות לגוי לחומרא ואסור להלוה
 על ידו מ"מ אם לא ידע המלוה מהחלה שהוא משכון של ישראל מותר ליקח
 הרבית והנמנע מליקח רבית כה"ג הוא חסיד שוטה עכ"ל המרדכי והביאו
 מוהר"ם

מוהר"ס בשמו ובשם כלבו. ובהגה' מו"י פ"ה מהל' מלוה כי שכל זרפה
 נוהגין היחר כר"ת במלוה ע"י גוי על משכון ואף בה"ה סס"י ש"ב כ' ודי
 לנו בהחירות שכתבו הראשונים בהלואה ע"י גוי כו' משמע דס"ל דע"י גוי
 שרי ובר"ה ומור"ס כי בד"מ שלו דאף שהב"י פ' כרש"י מ"מ נראה כדפרשתי
 דכשמלוה לא ידע שהוא של ישראל אי"ל לחזור המשכון או יכול לבוף לגוי
 ליתן לו רבית אף שהגוי יחזור ויגבנה מישראל הלוה וכ"כ הכלבו דכן
 המנהג ודלא כרמב"ן שחולק על ר"י בזה הרי לפנינו שהקילו קולא גדולה
 אליבא דר"ת להלוה ע"י גוי אפי' על ספרים ואע"ג דמחזיר המלוה המשכון
 ללוה אח"כ :

(כד) כתב בד"מ אפי' לרש"י דאסור בכה"ג כ"ל היינו דוקא בישראל הלוה
 ע"י גוי אבל ע"י ישראל שרי וכמ"ש המרדכי ב' רש"י דשרי
 ישראל לומר לחבירו ישראל לך והלוה לי מעוה מפלוני ישראל ברבית וגם
 הביא לו הרבית דלא אסרהו החורה אלא רבית הבא מיד לוח למלוה וגם
 השליח אינו עושה שום איסור דרבית לאו ידי' הוא ואי משום שלוחו של
 אדם כמוהו הוא הא י"ל דאין שליח לדבר עבירה ואין לפרסם הדבר עכ"ל
 המרדכי והביאו בד"מ וכן הב"י בס"י ק"ס. ואף שהב"י כי עליו וז"ל אין
 דעה שום פוסק בזה דלכ"ע רבית הוא כמ"ש בסמוך דלא יחזור ויקחנו מהלוה
 וכ"כ הרבה פוסקים וגם מדין ישראל הלוה רבית ע"י גוי וגוי הלוה ע"י
 ישראל המפורשים בס"י קס"ט ג"ל לאסור לכן אסור להקל בכך ונראה שרש"י
 לא החיר זה מעולם אלא איזה תלמיד עושה כהבו וחלאו באילן גדול עכ"ל
 ב"י. אבל מור"ס ז"ל כהבו בש"ע להלכה וכן משמע מדברי מהרי"ק בשורש
 י"ז שהביא דברי רש"י הג"ל וכ' עליו וז"ל ואם שליח ראובן אף בלא דעה
 ראובן הלוה לשמעון וקצן עמו רבית ועשה עמו שטר על שם המלוה אפי'
 לרש"י אסור דכיון דנשתעבד הלוה למלוה בשטר שיש בו רבית מיד לוח
 למלוה קרינן ב"י עכ"ל. מוכח מזה דס"ל למהרי"ק דרש"י החירו ולא שתלמיד
 עושה כהבו כמ"ש הב"י והקושיות שהקשה ב"י אהיחר דרש"י הג"ל כי מור"ס
 בד"מ בס"י ק"ס לישבס וז"ל ואני אומר דראיות הב"י אינם ראיות לדחות
 דברי רש"י דמ"ש דלא יחזור ויקחנו מהלוה שאני החס דהלוה לוח נענמו
 מהמלוה אלא שהשליח נוהן הרבית זה פשיטא דאסור כמ"ש ב' מרדכי דלעיל.
 גם מה שהביא רא"י מסי' קס"ט אינו רא"י כמ"ש שם עכ"ל וז"ל בס"י
 קס"ט ונ"ל דדוקא אי שלחו ישראל לגוי הוא דאסור לרש"י דס"ל יש שליחות
 לגוי לחומרם ולא שייך לומר אין שליח לד"ע הואיל והגוי אינו עובר בשום
 דבר כי אין איסור רבית לב"ג אבל אי ישראל שלח לישראל חבירו מוהר
 לקבל

לקבל רבית מהשליח הואיל ואין שליח לד"ע לא מקרי רבית הבא מיד לזה למלוה עכ"ל ר"ל דוקא בגוי דאין מנזה על איסור רבית דלא שייך גזי' למימר דברי הרב וד"ח דברי מי שומעין ובודאי ילך וילוה ומ"ה אמרי' צי' שש"כ וכאלו ישראל המשלח לזה בעצמו מישראל משש"כ כששולח ישראל דשייך למימר צי' דברי הרב וד"ח ד"מ שומעין ויכול לומר סבור הייתי שלא הלך בשליחותו זו ואע"ג דשליח זה אינו עובר עבירה כיון דרבית לאו דידי' הוא וכנ"ל מ"מ לא חלקו חז"ל בזה כיון דדין רבית נהג בישראל מ"ה לא אמרינן בו שש"כ ובזה נתיישבו דברי רש"י ולא חקסי אהדדי. הרי לפנינו דהקילו קולא גדולה וכחצו בספריהן דלומדין מתוכו ומ"ש המרדכי שלא לפרסם הדבר היינו להמון העם אלא ימנו כל קהלה נאמנים וישימו לפניהם משפט היחר הלוואה והתעסקות והם יורו דרך לכל אחד כפי עיניו וכפי האיש ולנוכך שעה ושם ד"מ כ' שיש להחמיר בדבר אבל בש"ע פוסק סתם בשם י"א דמוחר :

(כה) גם מצינו מהרש"י ז"ל שהפריז על המדה בכחצו בה"ה שמוחר להלות בשקיבל עליו אחריות אפי' ברבית קלוזה וכשיהי' רחוק מהפסד והיינו שמתנה שלא יהי' עליו אחריות עד שיעידו על ההפסד דוקא שיך ושמם ולא זולתן משום דאין כאן שם מלוה עליו אלא שם שליח וכמ"ש לעיל בשמו וכחצתי שם שגם מור"ם ס"ל כוותי' אך לא ברבית קלוזה ועיי' ש"ך ושמם דוקא וכנ"ל. וגם ההוספה והרא"ש וכל הגמשיכים אחריהם החירו לומר להלוה אל התעסק אלא בעסק פ' אף שידע שלא יתעסק בו ויהי' קרוב לשכר ורחוק להפסד כמ"ש לעיל:

וגדולה מכל אילו כחצו בהגהות מרדכי פא"י וחקק ונדפסו צעט ברזל שם עופם שער רבית זה העחקתי מכתובה יד מהר"י מאורלייגש דהחיר לזה ברבית מתוך שער כזה וז"ל הנני חיימ מודה שאני חייב לפלוני כך וכך מחמת שהלוה לי לזמן כך וכך והנני מחוייב לפרוע לו לזמן פ"ז ימים כו' וכל זמן שאעכבם ולא אפרעם לו עלי לחת לו במתנה כל שבוע ושבוע שאעכבם מיום הלוואה ולמעלה עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממשבע פ' וכן בכל שבוע ושבוע וכו' וכל זמן שפטר זה יולא מחתה ידו אינו נאמן לטעון שום טענה כו' עד והנתי זה נעשה כהחז"ל כו' ולבסוף כו' שיחתום הוא עצמו בשטר ועוד עדים אחרים עכ"ל. ואף שב"י פסק שאסור לעשות כן ושהרשב"א כ' דהוי ר"ק לכ"ע וגם מור"ם סי' קע"ז הביא שאסור לעשות כן מ"מ כיון דמצינו שהם הקילו ופרסמו הדבר בחיקון הנוסח ו הטופס לרבים ש"מ דשרי ומנזה לגלות היחרים שהם אלינא דהלכתא לנאמנים

לנאמנים הקהלה והם יורו דרך לאיש ע"פ ענינו וכ"ל אך השמר ופן שלא יתירו הנאמנים שום היחר עד שיסבירו הענין להלוא והמלוא בענין שיבינו ההיחר וכן יכתבו ע"ג השטר שנעשה באופן זה מההיחר הנ"ל :

כו) ומה שנוהגין ראשי הקהלות ללות מעות מישראל ללרכי הקהלה ופוסקים ומוחלים להם רבית קלוזה לא מנחתי להם שום היחר ומקום לסמוך עליו וגם מור"ם בש"ע סי' ק"ם סכ"ב תמה על ההיחר שנהגו ללות ולהלות הקהלות מישראל וכ' שאין להם על מה שיסמכו אם לא שנאמר שמחשבין לרכי הקהל לפיקוח נפש או לצורך שעה ומצוה כמ"ס לקמן סי' קע"ב אבל אין לסמוך ע"ז כ"א לצורך גדול עכ"ל. והנה מ"ס דדימו אוחו לפ"נ אני אומר דאף אם היה בדבר פ"ג מי"מ אין היחר למלוה ליקח הרבית כ"א להקהל ליתן משום פ"ג דהא דבר זה נלמד בפ"ב דע"ז ממה שמנינו שמה עובדי' מיהורם בן אחאב כדי לפרנס הנביאים הנחבאים במערה ויהורם ישראל משומד ה' ומשי"ה לא הקפיד ונטל רבית ולמדין ממנו דאע"ג דאסור ליתן רבית למשומד לצורך פ"ג כמו החס התיירו ונראה דמ"ה דקדק ב"י בש"ע שם סכ"ב וז"ל מותר ללות ברבית מפני פ"ג עכ"ל ולא כמ"ס מור"ם ללות ולהלות משמע דוקא הלוה מותר ללות וליתן למי שירצה להלות לו ברבית כגון ישראל משומד אף שאינו משומד לכל הה"כ כ"א לעבירה זו אבל לא כ' שמוחר לישראל גמור ליקח מהלוה שמה לצורך פ"ג דאדרבא המלוה פשיטא דאסור משום דהוא מצוה להחיותו ואף דיכול להשמט למה אלוה לו אני יוחר מאחרים מ"מ כשלוה אין לו היחר לקחת הרבית :

וב"ש מור"ם עוד שיש לדמותו למלוה לצורך מצוה כמ"ס סי' קע"ב ר"ל ברס"י קע"ב כ' בהג"ה וז"ל. ויש מחמירין ללות לצורך מצוה ברבית על ספרים או על מקומות ב"ה וליבב עליהן אפי' בלא נכייחא דהוי לצורך מצוה ומותר ללות לצורך מצוה ברבית ועוב להחמיר ולעשות בנכייחא עכ"ל. אין הנדון דומה לראי' דשם הטעם משום דמצוה לאו ליהנות נהנו משא"כ כשמתן רבית גמור ועי' בה"מ סי' ע"ב שכי' גם מור"ם בהג"ה דיש מחמירין בספרים ע"ס :

צריבין לידע דלא מצעי דאסור ללות לצורך הקהל ברבית מישראל אחרים אלא אפי' ללות מגוים יש איסור ברבית וכמ"ס הרשב"א הביאו ב"י סי' קס"ט ומור"ם הביאו שם בהג"ה ס"ז וז"ל אני רואה דרך רחב שהיו נאמני הקהל לויס מן הגוים ומלוין להקהל ואני רואה התיירו פשוט בכל הקהלות ואני איני מוצא שום היחר וגם מורי הרב ז"ל ה' נראה בעיניו

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

בעיניו איסור גמור אלא ששמעתי משמו של הרמב"ן ששמע מחכם א' שהגאונים הן אפטרופסים של הקהל לזון ופורעין בשבילן ואני אומר בזה ערבך ערבא לריך ומי יגיד לנו שהאפטרופסים מותר ללות ולפרוע מנכסי יחומים ע"ש מ"ש עוד מזה :

וב"ל דהדרך שכחצתי לעיל ביחיד עם יחיד שראובן יתן שטר אנפשו בק"ך זהובים כו' שייך ג"כ בהקהל ועל דרך שמנהיגי הקהלה יפייסו לאחד או לשנים שאינם מפורעי המס שלהן שיחזרו לידם שט"ח עליהן באלף זהובים והם ימכרו השטר בט' מאות זהובים וכנ"ל ואפי' אינם יכולין להשתדל שטר ממי שאינו מפורעי המס יקחו שטר כזה מיחידים שצקהלם ואוחס יחידים יסלקו נפסם והיינו שיחזרו חלקם בצמזומים ממה שמגיע עליהם ונמלא שהם כאינם מפורעי המס לענין זה וק"ל. או יקחו ממרנ"ו שציד יחידי הקהל על אחרים וימכרם בפחות וכמ"ש לעיל ביחיד עם היחיד והיחידים א"ל לסלק נפסם בזה דה"ל כלוקח מידם סחורה ומכרוהו אח"כ בפחות וכמ"ש לעיל ביחיד עם יחיד ע"ש. וכן מה שכחצתי שלוקחין סחורה מיחידי קהל ומוכרם אותו בפחות דמותר דהרי אין כאן שם הלואה אבל שיקנו להם יחידים משכנות שיג' אין כאן היחר כלל כנ"ל וגם בדרכים אחרים הנ"ל יש להקל צקהל אף שיש בהן סקפוק ביחידים דצנרכי הקהל יש להקל עפי כנ"ל בדברי מור"ם :

(כז) בפרק א"כ דף ס"ב גרסינן וז"ל הני רב ספרא ברבית דבי ר' חייה יש דברים שהן מותרים ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית כיצד א"ל הלווי מנה וא"ל מנה אין לי חטיב במנה יש לי שאני נוהג לך נתן לו חטיב וחזר ולקחם ממנו בפחות מותר ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית ע"כ. והביא הרא"ש שם דף ע"ו ע"ג וכתב עליו וז"ל כי הרמב"ם ואם עבר ועשה כן אפי' אבק רבית אין כאן ומוציאים מידו מנה ולישנא דיש דברים שהן מותרים ואסור לעשות כן משמע כדכריו ואין כאן אלא שם הערמת אבל רבית אין כאן אפי' מדרבנן אבל הרמב"ן כ' דא"ר הוי ולא מפיקי' לי' לא מיד לזה למלוה ולא ממלוה לזה כו' והכי מסתברא דמאחר שעבר על דברי חכמים ועשה שלא כהוגן עשאו לו שלא כהוגן ואין צ"ד נזקקין ליהן לו חובו ודוקא דא' מהחלה הלווי מנה אבל א"ל הלווי חטיב ולקחו נמנו בפחות מותר עכ"ל הרא"ש. וכ"כ הטור סי' קס"ג והב"י כ' שם שהרשב"א ס"ל כדעת רמב"ם וכ"כ בש"ע צסי' קס"ג :

וב"ש הש"ע לפני זה אם פרע לו לצסוף המנה בפירות מותר אבל אסור לפרועו במעוה מפני הערמות רבית כו' ואם עבר ועשה הרי הוא

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

יד

מוציא ממנו ק' בדין כו' ועיין בלשוננו קצת דחוק דהחיל וכתב דאסור
 לפרעו במעות דמשמע דאף אם כבר נעשה הפיסוק במעות אסור לפרעו
 וסיים ואם עבר ועשה מוציאין ממנו ק' וי"ל דמ"ש אסור לפרעו במלוה
 כתבו שיש איסור בדבר להיותו נפרע במעות ולכך לכחלה לא יעשה כן
 במעות ואף שאם עבר ועשה כן לא יקבל איסור בדבר להיות נפרע במעות
 וכ' דמיהו ואם עבר ועשה הפיסוק ורוצה להיות נפרע במעות הב"ד נזקקין
 לו להוציא מיד הלוה הק' ומור"ם ז"ל כ' עליו ד"א דהוי אצק רביה
 עכ"ל. והוא דעת הרמב"ן ר"ל דדינו דהאי הערמה רביה הוי כאצק רביה
 וק"ל. ובס"י קע"ז כ' מור"ם כמסתפק בזה הלכתא נמי ע"ש ודו"ק. עכ"פ
 כ"ל דאין להקל בזה אלא במקום שזכר בגמ' או בפוסקים הקדמונים
 שנמשכו אחר לשון הגמרא שכתבו לשון הערמות רביה ולא כתבו לשון אצק
 רביה אבל האחרונים לא דקדקו כ"כ בלשון ועל פיהם אין להוציא מיד
 המתחייב אף במקום שכתבו שיש בו הערמות רביה ולא כתבו שהוא אצק
 רביה :

(ח) כתב הרשב"א בתשובה והביאו הב"י סי' קס"א ב"ד ובא"ע סי'
 ס"ו ובי"ד בש"ע כתבו בס"י קע"ז וז"ל המתחייב לחתמו ליתן
 לו נדוניה לזמן פ' ואם יעכב מלפרוע יוסיף על סך הנדוניה על כל ד'
 דינרין מהן ו' פשיטין בכל חדש מותר שזה דומה לנוהג מתנה לחבירו ואומר
 לו הנני נותן לך כך וכך לזמן פ' ואם לא חתן לזמן פ' אני אוסיף לך כך וכך שהוא מותר
 עכ"ל. ומור"ם כתבו בס"י קע"ו ס"ו ומוסיף עליו וכ' דאין זה נדוניה אלא
 כמוסיף נדוניה ודוקא שהתנה כן קודם הנשואין אבל לא אח"כ דה"ל אגר
 נטר עכ"ל ונלע"ד בזמנינו לא סגי במאי דמתנה קודם כניסה לחופה אלא
 צריך להתנות כן בשעת כתיבת התנאים שאז מתחייב נפשו לחתן בק"ס ובקנס
 ליתן לו הנדוניה ואם התנה עמו אז כ"ל הוי כחוספת נדוניה ולא אחר
 כתיבת התנאים שאז דינו כאחר וק"ל :

(ט) בש"ע סס"י ק"ס כ' וז"ל המלוה לחבירו מעות ע"מ שכל מלאכה
 שתבא לידו יתן אותה למלוה לעשותו אסור עכ"ל והוסיף שם
 מור"ם וכ' עליו וז"ל ולמ"ד עובת הגאה הוי ממון מקרי ר"ק כו' ע"כ :
 ושמועתי ב' א' מהגדולים שכ' על דברי הגאונים הג"ל שלא דברו נכונה אלא
 היתר גמור הוא דבהדיא אמרינן בגמ' פא"נ משכן לר"בית משכן לו
 שדה וא"ל כשתרצה למוכרו אל תמכרם אלא לו בדמים הללו אסור בשוויין מותר
 וה"נ כשהתנה עמו ליתן כל מלאכה שתבא לידו ר"ל שיתן לו בשווי דמסתמא
 אמרו' דלהחירא קמכוין עכ"ל. ואני בעניי שמעתי פה ציריד ולא הוי לי
 מקום

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

מקום ופנאי לחקור אחר הדברים אבל לכאורה ג"ל דלק"מ דש"ה דמתנה עמו על אותו סדה ובית שהוא משכון בידו ובזה דינא קאמר שהוא קרוב לקנותן יותר מאחרים אפי' משוחפו ובעל מזגו דבעל הסדה או הבית כדאי' שם בגמ' צ"י אי"נ ופי' המקבל וכחצו הטור ח"מ בסס"י קע"ה ושאי"י אם קדם המזרן וקניהו בעל המשכונא יכול לטלקו ולכך נקרא משכונא דשכן גב"י והוא קרוב אל"י יותר מאחרים אבל כשמתנה עמו ליתן לו כל מלאכה שהם ענינים אחרים שלא הלוא עליה גם לא שייך צ"י הטעם הנ"ל דשכונה גב"י הכל מודים דאיסור רבית יש בו וק"ל :

(ל) הטור כי צס"י קע"ג דהא דדבר שאין שומחו ידוע יכול למוכרה ביוקר היינו דוקא במעליהו בדבר מועט כו' כבר כתבתי דהיינו השיעור בלפעמים כשבאין שרים או פריצים לעיר קונין אותו במעט יותר :

ושמעתי צ' אי' מהגדולים שאמר דהיינו עד חומש מלגיו והביא ראי' מהא דאמרי' בפא"ג דף ס"ה ז"ל אר"ג טרשא שרי פרש"י למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות איחצ"י רמי בר חמא הא דתנן מרבין על השכר כיון שאין משתלם אלא בצוף ואין מרבין על המכר כי"ד השכיר לו חצירו וא"ל אם מעכשיו אהה נותן לי הרי שלך בעשר סלעים ואם של חודש בחדש סלע לחדש מותר מכר לו שדיהו וא"ל אם מעכשיו אהה נותן לי ה"ה שלך בחלף זו ואם לגורן פי' שאמתין הפרעון עד שתמכור תבואהך בשנים עשר מנה אסור א"ל החס קץ לי דא"ל אם מעכשיו תן לי פחות דפי' דבריו משום אגר נטר נוטל הכא לא קץ לי עכ"ל הגמ'. ודקדק הגדול דחומש מקרי דבר מועט דאלי"ט למה איירי מתני' בקץ דאסור הא אפי' לא קץ נמי אסור להוסיף אפי' בדבר שאין שומחו ידוע כי אם דבר מועט וכמ"ש צ' הטור הנ"ל. ועוד נסתייע הגדול הנ"ל מהא דאמרינן דה"ח מותרין להלוות בריבית בדבר מועט והיינו חומש מלגאו וכדאי' פ' אי"נ דא"ל שמואל הלויני ק' פלפלין לאבדה בר איהי במאה ועשרים. ואני שמעתי ולא אבין הראיות הללו דעל הראי' הראשונה אני אומר דמרישא איכא למידק איפכא מדקתני בשכירות יום מעכשיו בעשר ואם של חדש בחודש סלע לחדש דהיינו נמי חומש מלגאו ש"מ דחומש אינו נקרא דבר מועט דהא בשכירות ודאי אפי' בדבר מרובה מותר דזיל בהר טעמא כיון דאינו משתלם אלא בצוף לאו אגר נטר הוא וכדמסיק שם בגמ' אי"כ ה"ל למימר דבשכירות אפי' הרבה נמי שרי אלא ודאי חומש הרבה מקרי והא דאזערין לאסור משום דקץ

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

מז

דמשמע הא לא קץ שרי ה"ע משום דאיידי במכירת קרקע דאין לה אונאה וגם אינה נמכרת בשוק ואין רבית ניכר בה וכמ"ש המ"מ מהלכות מכירה ע"ש ומה"ע נמי סתם התנא זרישא דמתני' וקתני מרבין על השכר ואין מרבין על המכר דמשמע דבשכר מרבין בכל ענין אפי' קץ ובמכר בחומש משום דגבי קרקע אין חילוק וכמ"ש. ומה שנסתייע מהא דאמרי' ת"ח מותרין להלוות זריבית בדבר מועט ומותרין בחומש היא תמוה בעיני דאוחו דבר מועט אפי' חומש ופחות מזה אסור כשעולה לדבר חשוב ולא החירו חלא בדבר מועט ממש שאין רגילין להקפיד בו כההיא דשמואל הלוה בעשרים פלפלין ה"ל אבל ודאי אפי' ת"ח אסורין לומר זה לזה הלויני מאה מדות פלוני של פלפלין ואני אחזיר ואתן לך ק"ך מדות פי כיון שעולים עשרים לדבר חשוב ומה"ע כ' ה"ב דוקא בעניני סעודה הוא דשרי משום דאין רגילין להקפיד בו וזה ברור בעיני ודו"ק :

לא) בשור צסי' קע"ז כי ז"ל הנהן עסקא לחזירו לא יטעף הריוח עם הקרן ויעשה ממנו כולה קרן דסמא לא יהי' ריוח כ"כ וגמאח נוטל רבית וכן לא יכתוב עליו שפ"ח ר"ל אפי' על הקרן לצד דכיון דאינו מפרש בשטר שהוא עסקא א"כ ה"ל הכל מלוה וקרוב לשכר ורחוק להפסד ר"ל שאם יהי' בו ריוח יתן לו חלקו כאשר התנה עמו בע"פ וכשיהי' הפסד יבא זה בשטרו ויגבנו ולא יקבל עליו הפסד ואפי' התנו זביהם בע"פ לא מהני דבחר שטרא אזלין וה"ל כולה מלוה ואינו יכול ליקח ממנו שום ריוח עכ"ל :

גם בזה שמעתי שא' מהגדולים שדא ב"י נרגא בדברי העור וסחר דבריו מהא דפא"ג דס"ח ע"א לית הילכתא כשטרי מחוזנאי דזקפי להו רווחא אקרנא ופרש"י ז"ל שקונין פרגמטיא ונוהגין לחגרין למחציה שכר ושמין כך וכך שכר יהי' בהן וזוקפין מחציה שכר עם הקרן וכותבין בשטר פ' חייב לפי כך וכך לזמן פ' ומי יימר דהוי רווחא א"ל מר בר אממר לרב אשי אבא עבד הכי וכי אתו לקמי' ואמרו לי' לא הוי רווחא מהימן להו א"ל תינח היכא דאיתא לדידי' פ' שהי' אביך קיים בשעת הפרעון וחסיד הוא ויאמינס אי טכז ונפל שטרא קמי' יתמי מאי הרי לדידי' שרי למישקל רווחא ולא הוי כמלוה כולו כמ"ש העור וכן משמע מלשון הרמב"ם כמ"ש ב"י ואפשר להטור הוי גירסא אחרת כל זה שמעתי אומרים בשם הגדול :

גם בזה לא עמדתי על סוף דעתו וראייתו דהא מדברי העור הכל מוכח מיניה וזיה דמ"ש זרישא דלא יטעף הריוח עם הקרן ויעשה ממנו כולה

כולו קרן ר"ל אפי' אם לא יכחזב על כולו שטר סתם דהיינו מלוה אלא
 יכחזב פ' חייב לפי ק"ך זהובים בעסקא או אפי' אינו כוחזב עליו שטר
 כלל אלא מעמיד עליו עדים ומודה בפניהם שיש בידו דמי עסקא ק"ך
 זהובים וזוה גיכ ס"ל אם יהי' בו ריוח יטול חלקו ולא אסרו אלא משום
 שמא לא יהי' בו ריוח ויצא עליו הוא או יורשין בשטר עסקא ויגבה ממנו
 הכל ונמצא דנוטל ממנו רביה וס"ל לרבינו דבה"ג הוי שפרי מחוזנא
 הנזכרים בגמ' הג"ל ומיהו אמרינן שס דאי הוי רווחא הוי שקלי ואח"כ
 הוסיף הטור וכחזב צבא שניה שאינה נזכרת בגמ' והוא דאם כחזב עליו
 שטר מלוה נמורה אפי' על הקרן לחוד אסור ליקח ממנו ריוח אפי' אם
 יהי' ריוח כאן דשם מלוה הוא על כולו והלוה חייב בכל האחריות וכל
 שאין המלוה באחריות אסור ליקח ממנו ריוח כיון דהוא רחוק להפסד
 וקרוב לשכר ומ"ה לא הזכיר הטור ברישא שכחזב עליו שפ"ח וגם לא כחזב
 ברישא שלא יטול חלקו בריוח ונמשך בעל הטור צהני צ' צבות אחר דברי
 הרמב"ם שכחזב גם בדיניס הללו צ' צבות ובראשונה גיכ לא הזכיר שכחזב
 עליו שטר מלוה ובשניי' כחזבו וכמ"ס הטור אלא שמסיים שס בענין אחר
 דכ' שמא ימות ונמצא השטר ביד יורשים וגוזין הם צו הריבית עכ"ל. ור"ל
 שלא יכחזב עליו שטר מלוה אפילו על הקרן לחוד שמא יהי' צו הפסד
 ואפילו אם הנותן איש חסיד ויקבל עליו חלקו בהפסד חיישינן שמא ימות
 והיורשים יגזו כל השטר נמצא שגזבו בשטר זה רביה והיינו חלק ההפסד
 שעלה עליו והטור כלל זה במ"ס דה"ל הכל מלוה וקרוב לשכר ורחוק
 להפסד והוסיף עוד וכחזב דאם יהי' שס איסור ליקחנו מעעס שכחזבתי
 דאין המלוה זה באחריות וזה ג"ל ברור שהטור והרמב"ם ס"ל שאין פיי
 שפרי מחוזנא הנזכרים בגמ' מיירי שכחזבו עליו שטר מלוה דא"כ מאי
 אריא דזקפא קרנא ארווחא הא אפי' לא כחזבו אלא הקרן לחוד במלוה
 אסור וכמ"ס הרמב"ם והטור צבא שניה ואפשר שגם דעה רש"י הוי הכי
 בפירושו הג"ל אלא שקי"ר בלשונו צמה שלא כחזב בפירוש שהחויז הוא מחמת
 עיסקא כך וכך וזוה שכחזבתי נתיישבו כמה דקדוקים בדברי הטור במ"ס
 צהני צבות ע"ש וחמנא ולא באנו כאן לצרר כ"א לכחזב שדברי הטור הם
 שרירין וקיימין ולא כדברי הגדול הג"ל :

עד כאן ראינו לכחזב כללי דיני רביה ויהיו מונחים ביד הלומדים הממונים
 בקהילות על עניני רביה והמשכילים וזוהר כזהר הרקיע להבין דבר
 מתוך דבר. כי א"א להעלות על הכחזב כל המאורעות והן הן יסקחו ויראו
 על כל דבר ובלעדס לא ירים איש את ידו לכחזב שטר עסקא. וכ"ס על
 הלואה

הלוואה אם לא בדברים הפשוטים שכתבנו בדרך קצרה והנעשה והנכתב
 זולתם לא יספקו הדיינים על אותו שטר וכדי שלא יאמרו אי אפשי שפלוני
 ופלוני ידעו מעסקי וגם לא יראו להשביע את עצמו בפני אחרים לכן
 הסכימו ראשי המדינות שי' שכל קהלה יתמנו אנשים ידועים מכל משפחה
 ומשפחה ויגלה כ"א לפני משפחתו לחוד והממונים יסבירו ענין היתור למלוה
 והלוה שלא יהי' ציניהם כחובא ועלולא וגם יהיו נזהרין לכתוב על השטרות
 עניני היתור כמ"ל :

ואל יהיו הדברים האלה קלים בעיני הקורא לדחותם ולומר להם נושא כי
 שקלנו וערנו בהן והסכימו על הדברים ראשי ישיבות שי' שהיו פה
 עמנו ביריד אלא שפנו לדרכם אחר ההסכמה וגשארתי אני פה לבדי והעליתי
 דברי המ"ל על הכתב בציווי ראשי המדינות וקבלו עליהם לאשר ולקיים
 וכן כתבו בפנקס שלהם בפני וכידוע להם. וכל הקורא בו והמקיימו וידינני
 לכף זכות זכות הרבים חלוי בו וה' הבוחן לבבות ישלם שכרו בעולם הזה
 והבא. וחפץ ה' בידו ילית. ויהן לו כלצבו. וכל ענאו ימלא. דברי הקטן
 יהושע בן לא"א כמהר"ר אלבסגדרי זצ"ל מזרע כהונה. ולק בהן יכונה.
 הכותב והחוסם פה בהסכמת רבותיו ורעיו שחוועדו פה ביריד גראמנין
 שס"ז לפ"ק :

ס ל י ק

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

אמר המעזיק שלא להוסיף הייך חלק חצי לפיך פה ג"כ מילתא דלא ידעי חצי לאיזהרבי ב"י ספיר, הואיל שגם בקונטרס הג"ל מדבר הגאון מעניינים כאלה :

המעמידים על תנור בית החורף בשבת במקום שיכול הצביל להחמם עד שזהא היד סולדת בו, אסורים להעמיד שם הצביל שנתקרה לגמרי אפי' הוא כבר מצושל כל לרכו מאחר שיש בו רוטב שיך בו ציטול, אא"כ הוא מצטמק ורע לו, (והציח אומר אפי' מצטמק ורע לו) ואפי' לא יניח לעמוד שם זמן רב שיוכל להתחמם כ"כ שזהא היד סולדת בו אעפ"כ אסור אלא אם עדיין לא הוסק התנור מותר להעמיד שם הצביל ע"י גוי ואז אף אם יניח לעמוד שם גם אחר שהוסק שרי אבל לאחר שהוסק אף ע"י גוי אסור ואם הוא הצביל חם או הצביל קר והוא יבש שאין בו רוטב, מותר להעמיד שם אפי' ע"י ישראל מאחר שכבר מצושל כל לרכו, ואין ציטול אחר ציטול בדבר חם אפי' יש בו רוטב או בדבר קר ואין בו רוטב, ואם שומן קרוש על פניו בתצביל הקר, כתב הגאון רמ"א שנהגו להתמיר, ובמקום לורך יש להקל עכ"ד (ובמהרי"ל משמע דאף בתצביל חם הי' מניח תחלה טעלי"ר להפסק ואח"כ הי' מניח הקדרה עם המאכל, אבל בארתי בספרי זר זהב לא"ח דמהרי"ל לא ס"ל תמורים שלנו דינס ככירה, ולדידן דק"ל כן לא פסקי' כמהרי"ל בזה כמו שהוכחתי שם ואין כאן מקום להאריך) ואף בתצביל חם משמע מרמ"א שטוב להתמיר להניח על התנור צעודו צידו מן התנור הרחשון והצביל רותח שעדיין היד סולדת בו, אלא שעולם נהגו להקל בכל זה רק שלא יהא נצטק לגמרי עכ"ד. כן בדרתי מחוך הפוסקים בא"ח : סי' רנ"ג ושי"ח :

תם ונשלם שבת לאל בורא עולם.

